

ชุมชนบริหารจัดการตนเอง ในพื้นที่ประสบภัยภัยสึนามิ

บพ 7141
ครึ่ง

บพ 8270
ครึ่ง

น้ำใจจากไทยพาณิชย์... สู่พื้นที่ประสบภัยสึนามิ

ปิยาภรณ์ มั่นทะจิตร
ผู้จัดการมูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

จากอยู่รอด - อยู่ได้ สู่ชุมชนบริหารจัดการตัวเองอย่างยั่งยืน

หลังจากพื้นที่ชายทะเลภาคใต้ ถูกคลื่นยักษ์ถล่มในปี พ.ศ.2547
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ได้ใช้ศักยภาพของธนาคารฯ
ที่มีสาขากระจายอยู่ทั่วประเทศ เปิดรับบริจาคเงินช่วยเหลือผู้ประสบภัย
เป็นจำนวนเงิน 62.3 ล้านบาท และธนาคารฯ บริจาคสบทบอีก
20 ล้านบาท รวมเป็นจำนวนเงินทั้งสิ้น 82.3 ล้านบาท
โดยก่อตั้งเป็น “กองทุนไทยพาณิชย์เพื่อผู้ประสบภัยสึนามิ”

การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยสึนามิ ภายใต้ “กองทุนไทยพาณิชย์เพื่อผู้ประสบภัยสึนามิ”
ให้ความสำคัญต่อการให้ความช่วยเหลือที่ตรงกับความต้องการของผู้ประสบภัยอย่างแท้จริง และ
มุ่งเน้นการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนเป็นหลัก ด้วยมีความเชื่อว่า การช่วยเหลือในรูปแบบ
สงเคราะห์นั้น เหมาะสำหรับการช่วยเหลือในภาวะวิกฤตระยะสั้นๆ แต่ในระยะยาวแล้วการช่วยเหลือแบบ
สงเคราะห์จะทำให้ชุมชนอ่อนแอ ช่วยเหลือตัวเองไม่ได้

ฉะนั้นสิ่งที่กองทุนไทยพาณิชย์เพื่อผู้ประสบภัยสึนามิให้ความช่วยเหลือจึงมี 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 (2548-2550) มุ่งเน้นการช่วยเหลือเยียวยา ครอบครัวผู้ประสบภัยให้สามารถฟื้นคืนกลับมาที่อยู่อาศัย มีอาชีพ มีรายได้เพียงพอสำหรับเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ โดยสนับสนุนผ่าน 4 องค์การ ได้แก่ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ (โครงการบ้านบางขยะ) มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน มูลนิธิเด็ก ครอบครัวพื้นที่ดำเนินการ 6 จังหวัด (ระนอง กระบี่ พังงา ภูเก็ต ตรัง สตูล)

ระยะที่ 2 (2550-2555) มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการของผู้นำกลุ่มอาชีพ กลุ่มเยาวชน และกลุ่มอนุรักษ์ฟื้นฟูฐานทรัพยากรของชุมชนให้เข้มแข็งเพื่อเป็นรากฐานการพึ่งพาตนเองได้ในระยะยาว โดยสนับสนุนผ่านการทำงานของ มูลนิธิอันดามัน (SAN) สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน มูลนิธิเด็ก ครอบครัวพื้นที่ดำเนินการ 6 จังหวัด (ระนอง กระบี่ พังงา ภูเก็ต ตรัง สตูล)

ระยะที่ 3 (2556-ปัจจุบัน) มีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งชุมชน เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ และเกิดความเข้มแข็งในระยะยาว ผ่านการพัฒนาศักยภาพแกนนำกลุ่มองค์กรในชุมชน และแกนนำกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ เพื่อให้เกิดกลไกบริหารจัดการชุมชน ที่เข้มแข็งและยั่งยืน โดยสนับสนุนผ่านมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น และศูนย์ประสานงานวิจัยของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย ฝ่ายท้องถิ่น 3 จังหวัด ได้แก่ ระนอง สตูล ตรัง

จะเห็นได้ว่ารูปแบบการสนับสนุนชุมชนประสบภัยสึนามิ ในระยะที่ 1 และระยะที่ 2 เป็นการช่วยเหลือในช่วงแรก ด้วยการสนับสนุนอาสาสมัครเข้าไปทำงานเชิงลึกกับชุมชน เช่น เข้าไปสนับสนุนเรื่องอาชีพที่พอจะ让他เลี้ยงตัวเองและฟื้นตัวได้ ซึ่งเป็นความช่วยเหลือที่เร็วและหวังผลว่าจะเกิดผลในช่วงเวลาสั้น ๆ เพราะฉะนั้นการทำโครงการจึงไม่ซับซ้อนมาก โดยสนับสนุนผ่านหน่วยงาน 3 แห่งคือ มูลนิธิเด็ก มูลนิธิอันดามัน (SAN) และ สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) ซึ่งแต่ละหน่วยงานมีความเชี่ยวชาญที่แตกต่างกัน

มูลนิธิเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน และมูลนิธิอันดามัน จะเข้าไปหนุนเสริมอาสาสมัครคนรุ่นใหม่ ที่เรียนจบแล้วอยากใช้เวลาสั้น ๆ สัก 1 ปีหรือมากกว่านั้นพัฒนาตัวเอง และเรียนรู้ประสบการณ์จากการไปช่วยเหลือผู้ประสบภัย ทำหน้าที่สำรวจ เก็บข้อมูลผู้ประสบภัยในพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อดูว่า ผู้ประสบภัยได้รับความช่วยเหลือครบถ้วนหรือไม่ ต้องการให้ช่วยเหลือในเรื่องใด เป็นกลุ่มที่เข้าไปทำงานค้นหาปัญหาต่างๆ ของผู้ประสบภัย เพื่อนำมาวางแผนการให้การช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้ประสบภัยสามารถลุกขึ้นมาพึ่งพาตัวเองได้ ไม่เอาแต่รอความช่วยเหลือจากรัฐ หรือองค์กรภายนอก อาทิ การจัดตั้งกลุ่มอาชีพ กลุ่มสร้าง-ซ่อมเรือ แพปลาชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

สมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) มุ่งเป้าไปที่โรงเรียนและเด็กวัยรุ่น โดยในส่วนของโรงเรียน จะสนับสนุนการจัดอาหารกลางวันของเด็ก อุปกรณ์ต่างๆ ที่เด็กต้องใช้เรียน เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้โรงเรียนสามารถเป็นหลักให้ลูกหลานในพื้นที่ได้ ในส่วนของเยาวชนวัยรุ่น PDA ได้เข้าไปหนุนเสริมให้มีการรวมกลุ่ม ลุกขึ้นมาเป็น **“พลังพลเมืองของชุมชน”** และพัฒนาศักยภาพด้านการประกอบอาชีพและการประกอบธุรกิจในท้องถิ่น เพื่อเป็นอีกทางหนึ่งที่จะทำให้เยาวชนเหล่านี้มีทักษะอาชีพ มีอาชีพเลี้ยงตัวเองและครอบครัวได้ เช่น การทำร้านขายแก๊ส ขายข้าวสาร ฯลฯ เป็นการนำศักยภาพของคนรุ่นใหม่เข้ามาช่วยขับเคลื่อนงานพัฒนาชุมชนร่วมกับผู้ใหญ่

มูลนิธิเด็ก เข้าไปทำงานในกลุ่มเด็กเล็กและกลุ่มชาวเลมอแกน เพื่อให้พื้นที่การดูแลไม่ทับซ้อนกัน ซึ่งการเข้าไปของมูลนิธิเด็กทำให้พบว่า ยังมีกลุ่มคนไร้สัญชาติที่ทำประมงตกหล่นเป็นจำนวนมาก เมื่อเกิดสึนามิเด็กจำนวนมากจึงขาดสิทธิในความเป็นคนไทย และขาดสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือ มูลนิธิเด็กได้จัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ชุมชนบ้านทุ่งหว้าขึ้น เพื่อเป็นศูนย์ในการดูแลช่วยเหลือการพัฒนาสุขภาพและการเรียนรู้ การศึกษา ของเด็กเล็กและเยาวชนมอแกน

สำหรับการให้ความช่วยเหลือ ระยะที่ 3 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่ชุมชนประสบภัยสึนามิโดยรวมผ่านพ้นระยะวิกฤตและฟื้นฟูตัวเองให้กลับมาสู่ภาวะปกติเช่นเดียวกับชุมชนอื่นๆ แล้ว แต่ถึงแม้ว่าการดำเนินการช่วยเหลือผู้ประสบภัยผ่านหน่วยงานทั้ง 3 แห่งในระยะที่ 1 และ 2 จนผู้ประสบภัยในพื้นที่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนของตนได้ระดับหนึ่ง แต่ก็อาจจะไม่เข้มแข็งมากพอที่จะรับมือสถานการณ์ปัญหาใหม่ๆ ที่ถาโถมเข้าสู่ชุมชนในรูปแบบต่างๆ การให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยในช่วงนี้ จึงมุ่งเน้นการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งผ่านการดำเนินโครงการสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองในพื้นที่ประสบภัยสึนามิโดยมอบหมายให้มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นผู้ดำเนินการในพื้นที่ 3 จังหวัด คือ สตูล ตรัง และระนอง ซึ่งโครงการดังกล่าวถือเป็นการเปลี่ยนโฉมหน้าการเข้าไปให้ความช่วยเหลือผู้ประสบภัยแบบเดิมโดยสิ้นเชิง

การดำเนินโครงการสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ แบ่งเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 เน้นไปที่การเข้าไปหนุนเสริมเรื่องการ “สร้างคน” ให้แกนนำชุมชน ผู้นำกลุ่มมีวิธีการที่จะสร้างคน พัฒนาคนให้มีความสามารถในการ “สร้าง” และ “ใช้ข้อมูลความรู้” เพื่อคลี่คลายปัญหาหรือพัฒนาชุมชน และให้มีแกนนำแถว 2 แถว 3 ขึ้นมา ด้วยโจทย์ปัญหาเดียว แล้วทดลองว่าจะสร้างการทำงานเป็นหมู่คณะร่วมกัน การดำเนินงานระยะที่ 1 เกิดผลสำเร็จตามเป้าหมาย

นั่นคือ เกิดแกนนำชุมชนแถวหนึ่ง 68 คน สามารถพัฒนาทักษะในการสร้างการมีส่วนร่วม และทำหน้าที่เป็น “พี่เลี้ยง” ให้กับ “แกนนำแถวสอง” และ “กลุ่มเยาวชน” ได้ดีขึ้น เกิดแกนนำรุ่นใหม่ 115 คน แกนนำชุมชนแถวหนึ่งและแถวสองมีทักษะการจดบันทึก/การนำเสนอข้อมูล/การผลิตสื่อประกอบ การนำเสนอดีขึ้น เกิดกลุ่มเยาวชนที่สามารถเข้ามาทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ 4 ชุมชน คือ 1) บ้านหลอมป็น 2) บางกล้วยนอก 3) คลองชีล้อม 4) ขอนคลาน

ในส่วนของกลไกบริหารจัดการ เกิดนวัตกรรมการจัดการใหม่ ในส่วนของบูรณาการงานและงบประมาณของหน่วยงานภายนอก เกิดการเชื่อมโยง “ทุนภายใน/ภายนอก” เข้ามาสนับสนุนความร่วมมือและสนับสนุนชุมชน อีกทั้งโจทย์ปัญหาของชุมชนที่เลือกมาทดลองปฏิบัติการก็ได้รับการคลี่คลาย

จากความสำเร็จในข้างต้นนั้น การดำเนินโครงการในระยะที่ 2 ซึ่งเป็นช่วงการขยายผล จึงมีโจทย์ท้าทายว่า ความสามารถในการบริหารจัดการคนเพียงกลุ่มเดียว โจทย์เดียว คงไม่เพียงพอสำหรับการเป็น “ชุมชนบริหารจัดการตัวเอง” ที่เข้มแข็งอย่างยั่งยืนได้ เพราะแม้โครงการจะสิ้นสุด แต่โจทย์ของชุมชนไม่มีวันจบ

โจทย์การทำงานของระยะที่ 2 ระยะที่ 3 จึงมุ่งเป้าไปที่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชน เน้นการสร้างกลไกการบริหารจัดการที่เข้มแข็ง เกิด “กลุ่มคน” ที่ทำงานร่วมกันและมีการพัฒนา “คนรุ่นใหม่” เพื่อสานต่อการแก้ไขปัญหาของชุมชนให้ได้รับการคลี่คลายหรือพัฒนาให้ดีขึ้น ซึ่งก็คือ “ประชาธิปไตยแนวราบ” ที่ต้องมีคนหลายกลุ่มเข้ามารับผิดชอบชุมชน เพราะฉะนั้นจากโจทย์เดียวที่เคยมีคนกลุ่มเดียวเข้ามาทำเรื่องที่ชอบด้วยกัน ก็เริ่มมีคนหลายคนสนใจหลายเรื่องเข้ามาร่วมทำด้วย เมื่อคนมากขึ้น จึงต้องมี “โมเดล” หรือ “กลไกการจัดการ” เพื่อกระจายอำนาจ ทั้งการตัดสินใจ กระบวนการทำงานของแต่ละพื้นที่ให้สามารถทำงานร่วมกันได้

ซึ่งหากทำได้ ชุมชนก็จะสามารถพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพาคนภายนอกหรือรัฐ และนี่คือความสำเร็จของการสร้างชุมชนเข้มแข็งตามนิยามของนโยบายมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ที่ระบุไว้แผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งใน 5 ปีแรกเขียนไว้ชัดเจนว่า ชุมชนต่างๆ ต้องสามารถดูแลตัวเองและลดการพึ่งพากรัฐ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่กองทุนไทยพาณิชย์เพื่อผู้ประสพภัยสึนามิดำเนินการอยู่ในขณะนี้

การสร้างชุมชน บริหารจัดการตัวเอง ในพื้นที่ประสบพิบัติภัยสึนามิ

กระบวนการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

พ ิบัติภัยสึนามิเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ.2547 ถือเป็นภัยธรรมชาติร้ายแรงที่สร้างความเสียหายครอบคลุมพื้นที่ 407 หมู่บ้าน ใน 6 จังหวัด ได้แก่ พังงา กระบี่ ภูเก็ต ระนอง ตรัง และสตูล มีครอบครัวเดือดร้อนทั้งสิ้นกว่า 12,000 ครอบครัว เกิดความสูญเสียมากมายในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น

ความสูญเสียด้านชีวิตและทรัพย์สิน มีผู้เสียชีวิตสูงถึง 5,395 คน สูญหาย 2,817 คน และบาดเจ็บ 8,457 คน มีทรัพย์สินในการประกอบอาชีพและอาคารบ้านเรือน มีความเสียหายคิดเป็นมูลค่า 14,934 ล้านบาท¹

ความสูญเสียด้านเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ได้รับผลกระทบมากที่สุด เนื่องจากบริเวณที่ได้รับพิบัติภัยหลายแห่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยม มีโรงแรมที่พัก รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว นอกจากนี้จะเสียหายในด้านทรัพย์สินแล้ว ยังทำให้คนจำนวนมากต้องว่างงาน

ความสูญเสียด้านระบบสาธารณูปโภค สาธารณูปการ ความเสียหายที่เกิดขึ้นมีทั้งทำเหียบเรือเสียหาย 38 แห่ง ถนนและท่อระบายน้ำเสียหาย สะพาน พนังกั้นน้ำ และเขื่อน ระบบไฟฟ้า น้ำประปา และโทรศัพท์ รวมทั้งสิ้นมีสาธารณสมบัติเสียหายเป็นมูลค่าสูงถึง 1,057.4 ล้านบาท ทั้งนี้ ยังไม่รวมความเสียหายของโรงเรียนและศาสนสถานอีกจำนวนหนึ่ง ซึ่งต้องใช้งบประมาณฟื้นฟูหลายล้านบาท

ความสูญเสียด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความรุนแรงของคลื่นยักษ์สึนามิที่ซัดเข้าสู่ฝั่งได้ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมบนชายฝั่งอย่างไม่สามารถประเมินค่าเป็นตัวเงินได้ ตัวอย่างของความเสียหายที่สำคัญ ได้แก่ ความเสียหายของปะการังใต้น้ำ ความเสียหายของป่าชายเลนที่ถูกคลื่นซัดจนหักโค่น การเปลี่ยนแปลงของแนวชายหาดและบริเวณปากแม่น้ำ รวมถึงการมีซากปรักหักพังของสิ่งก่อสร้างตามบริเวณชายหาด ซึ่งทำให้เกิดความสกปรกรกรุงรัง รวมทั้งมีเศษขยะต่างๆ ที่คลื่นซัดมากองไว้เป็นจำนวนมาก

¹ ที่มา: ศูนย์ข้อมูลสารสนเทศผู้ประสบภัย กรมป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กระทรวงมหาดไทย

ความเสียหายทั้งหมดดังที่กล่าวมาข้างต้น สู้ตายแล้วล้วนส่งผลกระทบต่อวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และสภาพสังคมของชุมชนในพื้นที่ที่พิบัติภัยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยง โครงสร้างและความสัมพันธ์ทางสังคมของชุมชนหลายแห่งเปลี่ยนไป และความเสียหายหลายเรื่องยังคงส่งผลกระทบต่อเรื่องจนถึงปัจจุบัน อาทิ ภูมิโนเวดเปลี่ยนแปลงหลังเหตุพิบัติภัยทำให้บางครอบครัวไม่สามารถทำอาชีพประมงชายฝั่งได้เหมือนเดิม บางครอบครัวยังคงมีหนี้สินจากความเสียหายจากการเกษตรและการประมงที่ลงทุนไปเมื่อครั้งก่อนเกิดเหตุการณ์ บางครอบครัวมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ย่ำแย่อันเนื่องมาจากการสูญเสียหัวหน้าครอบครัวไปอย่างไม่มีวันกลับ

หลังเกิดพิบัติภัยดังกล่าว หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรเอกชน และเครือข่ายภาคประชาชนต่างระดมสรรพกำลังมาให้ความช่วยเหลือเยียวยาในรูปแบบต่างๆ อาทิ การมอบเงินช่วยเหลือ การจัดหาปัจจัยที่จำเป็นในการดำรงชีวิต การเยียวยาสภาพร่างกายและจิตใจ การปรับปรุงซ่อมแซมสาธารณูปโภค และสิ่งก่อสร้างที่ได้รับความเสียหาย การจัดทำแผนพัฒนาพื้นที่ ฯลฯ แต่ความช่วยเหลือที่ไหลบ่าเข้ามาจากทุกทิศทาง มากมาย ซ้ำซ้อน ต่างคนต่างทำ ขาดการบูรณาการ กลับเป็นสิ่งที่สร้างความขัดแย้งและแตกแยกระหว่างคนในชุมชนหรือองค์กรชุมชนด้วยกันเอง

ปัจจุบันเหตุการณ์พิบัติภัยสินามิได้ผ่านมานับสิบปีแล้ว ผลกระทบในด้านกายภาพได้รับการฟื้นฟูเยียวยาจนแทบไม่เหลือร่องรอยให้เห็น แต่ผลกระทบต่อวิถีชีวิต และสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนในครั้งนั้น ยังคงดำรงสืบเนื่องต่อมา อีกทั้งยังถูกเสริมด้วยผลกระทบใหม่ๆ ที่ถาโถมเข้ามาในรูปแบบต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นกระแสนิยม นโยบายการพัฒนาต่างๆ ของรัฐ ในขณะที่ชุมชนเองกลายเป็นผู้ด้อย และอยู่ในฐานะเป็นผู้ถูกจัดการว่าจะต้องทำอะไร ที่ไหน อย่างไร ทำให้ชุมชนสูญเสียอำนาจ และความสามารถในการจัดการสิ่งต่างๆ ด้วยตัวเอง

จากสถานการณ์ดังกล่าว จึงนำมาสู่การจัดทำโครงการสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ โดยมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น ภายใต้การสนับสนุนของมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) โดยมุ่งหวังที่จะสร้างให้เกิดชุมชนที่มีศักยภาพในการบริหารจัดการตัวเอง โดยใช้ข้อมูล ความรู้ และกระบวนการมีส่วนร่วม รวมทั้งศักยภาพของภาคีเครือข่ายที่มีเพื่อรับมือกับเรื่องต่างๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อตัวเอง และใช้กำหนดทิศทางการพัฒนาชุมชนได้อย่างเหมาะสม ซึ่งในที่นี้ขอนำเสนอตัวอย่างรูปธรรมของชุมชนบริหารจัดการตัวเองไว้ 2 กรณี

กำแพงโมเดล การใช้มิติศาสนากับกลไกการจัดการชุมชน

“ชุมชนมีสุขภาวะดีตามวิถีอิสลาม ส่งเสริมการศึกษา สู่การจัดการสวัสดิการชุมชน ด้วยการบริหารจัดการที่ดีแบบมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน”

เป็นวิสัยทัศน์ของกำแพงโมเดล กลไกการจัดการตัวเองของชุมชนตำบลกำแพง ซึ่งมีจุดเริ่มต้นเมื่อปี พ.ศ.2555 จากการพัฒนากองทุนสวัสดิการชุมชน **“กองทุนวันละบาท”** เพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้าและผู้ด้อยโอกาสในชุมชน ซึ่ง **จริยา สาลี และทีมงานกลุ่มสตรีสัมพันธ์** ได้ขับเคลื่อนร่วมกับผู้นำศาสนา และแกนนำชุมชน

หลังจากค่อนข้างประสบความสำเร็จจากการพัฒนา **“กองทุนวันละบาท”** ให้มีการบริหารจัดการที่ชัดเจน เป็นระบบ เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และหน่วยงานต่างๆ ที่สำคัญคือการใช้หลักคำสอนศาสนาเข้าเชื่อมโยงให้คนในชุมชนเห็นถึงคุณค่าของการได้เป็น **“มีอบน”** หรือผู้ให้ จนสามารถขยายแนวคิดไปสู่โรงเรียน และเป็นแหล่งเรียนรู้ดูงานสำหรับชุมชนที่สนใจเรื่องการพัฒนาสวัสดิการชุมชน

จนมาในปี พ.ศ. 2558 ชุมชนกำแพงจึงได้พัฒนา **“กลไกการจัดการชุมชน”** ขึ้นมาเรียกว่า **“กำแพงโมเดล”** ซึ่งเป็นกลไกที่ประกอบด้วยคนในชุมชนจากหลายภาคส่วน ทั้งผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน ผู้บริหารท้องถิ่น ครู เยาวชน และกลุ่มสตรี ทำหน้าที่เป็นกลไกในการขับเคลื่อน และเชื่อมร้อยชุมชนบริหารจัดการตนเอง ใน 3 ประเด็น คือ การพัฒนาระบบสวัสดิการชุมชนที่หลากหลาย การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพตามวิถีอิสลาม และการจัดการสุขภาพแบบองค์รวม (กาย จิต สังคม และปัญญา) รวมทั้งมีการพัฒนาระบบข้อมูลการจัดการความรู้ สู่การขับเคลื่อนของเครือข่าย 6 มัลลียะ เพื่อสร้างกลไกการขับเคลื่อนในระดับชุมชนด้วยกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเชื่อมโยงกับหลักคำสอนศาสนาอิสลามเพื่อบูรณาการร่วมกับการบริหารจัดการชุมชน สู่การพัฒนาชุมชนที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมท้องถิ่น และเป็นการสร้างมาตรการทางสังคมในการพัฒนาระบบการตัดสินใจ การสร้างชุมชนบริหารจัดการตนเอง บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมการไว้วางใจและความสันติสุขในชุมชน

ชุมชนบริหารจัดการตัวเองภายใต้...รักจังสตูล

จังหวัดสตูล ถือเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีประวัติศาสตร์การขับเคลื่อนงานภาคประชาชนมายาวนาน นับตั้งแต่การขับเคลื่อนเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรของ **“เครือข่ายประมงพื้นบ้าน จังหวัดสตูล”** เมื่อเกือบ 20 ปีที่แล้ว ต่อมาจนเมื่อปี พ.ศ.2552 ที่มีสถานการณ์เรื่องท่าเรือน้ำลึกปากบารา นำไปสู่การรวมตัวของภาคประชาสังคมในพื้นที่ อาทิ ชมรมประมงพื้นบ้านจังหวัดสตูล สมาคมรักษ์ทะเลไทย มูลนิธิอันดามัน ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดสตูล กองทุนฟื้นฟูและพัฒนาเกษตรกร จังหวัดสตูล สมาองค์กรชุมชน จังหวัดสตูล สำนักงานคุ้มครองผู้บริโภค จังหวัดสตูล รวมไปถึงแกนนำพื้นที่ นักคิด นักวิชาการ

ในจังหวัด ก่อรูปรวมกลุ่มกันในชื่อ “รักจังสตูล” เพื่อทำหน้าที่เป็นพื้นที่กลางในการพูดคุยเพื่อการจัดการปัญหา และพัฒนาเมืองสตูล ผ่านการจัดเวทีสมัชชาคนสตูล

จนเมื่อในปี พ.ศ.2555 สมพงษ์ หลีเคราะห์ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล ได้ชวนแกนนำชุมชนในจังหวัดสตูลที่อยู่ในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ ลูกขึ้นมาขับเคลื่อนชุมชนตัวเองภายใต้แนวคิดชุมชนบริหารจัดการตัวเอง โดยให้แต่ละชุมชนเลือกประเด็นที่เป็นปัญหาหรือความต้องการขึ้นมา 1 เรื่องเพื่อทดลองจัดการ ซึ่งมีชุมชนที่ร่วมขับเคลื่อนประกอบด้วย

ชุมชนบ้านนุโบย ขับเคลื่อนผ่านประเด็นธนาคารปูม้า

ชุมชนบ้านหลอมปิ่น ขับเคลื่อนผ่านประเด็นการจัดการทรัพยากรอ่าวทุ่งนุ้ย

ชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก ขับเคลื่อนผ่านประเด็นการผลิตผักปลอดสารพิษ

ชุมชนขนคลาน ขับเคลื่อนผ่านประเด็นการจัดการทะเล

ผลการขับเคลื่อนในครั้งนั้น นอกจากจะช่วยให้ประเด็นต่างๆ ที่แต่ละชุมชนหยิบยกมานำไปสู่การคลี่คลายแล้ว สิ่งสำคัญคือ เป็นการพัฒนาศักยภาพแกนนำแถวหนึ่ง และเพิ่มจำนวนแกนนำแถวสองให้เกิดขึ้นในแต่ละชุมชน ซึ่งการขับเคลื่อนต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ.2558 จึงก่อเกิดเป็น “กลไกการจัดการชุมชน” ขึ้นในแต่ละชุมชน ดังนี้

“กลุ่มร่วมใจคนนุโบย” กลไกของชุมชนบ้านนุโบย (กลไกการจัดการชุมชนระดับกลุ่ม)

“สภาหลอมปิ่น” กลไกของชุมชนบ้านหลอมปิ่น (กลไกการจัดการชุมชนระดับหมู่บ้าน)

“สภากาแฟ” กลไกชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก (กลไกการจัดการชุมชนระดับหมู่บ้าน)

“สภาองค์กรชุมชนขนคลาน” กลไกของชุมชนตำบลขนคลาน (กลไกการจัดการชุมชนระดับตำบล)

และ **“เครือข่ายการจัดการพื้นที่ชายฝั่งทะเลจังหวัดสตูล”** เป็นกลไกระดับเครือข่ายที่เกิดขึ้นใหม่มาจากการรวมตัวกันของเครือข่ายชุมชนชายฝั่ง 4 พื้นที่ ได้แก่ อำเภอท่าแพ อำเภอทุ่งหว้า อำเภอลง และอำเภอเมืองสตูล

นอกจากกลไกการจัดการชุมชนที่ถูกพัฒนาขึ้นแล้ว ในแต่ละชุมชนยังได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนา และประเด็นขับเคลื่อนที่หลากหลายและแตกต่างกันไปในแต่ละพื้นที่

การขับเคลื่อนการสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองของจังหวัดสตูล ถือเป็นการปรับยุทธศาสตร์การขับเคลื่อนของภาคประชาสังคมจังหวัดสตูล จากเดิมที่มักจะเคลื่อนไหวในประเด็นร้อน มาให้ความสำคัญกับการพัฒนาฐานงานในระดับชุมชน มุ่งเน้นการใช้ “ข้อมูล” ในการทำงานและเพื่อประกอบการตัดสินใจ และใส่ใจกับการพัฒนา “คน” ทั้งที่เป็นแกนนำแถวหนึ่ง และแกนนำรุ่นใหม่ เป็นการสร้างกลไกการจัดการตัวเองในระดับชุมชน ซึ่งเป็นสร้างรากฐานของการขับเคลื่อน “รักจังสตูล” ในระยะต่อไป

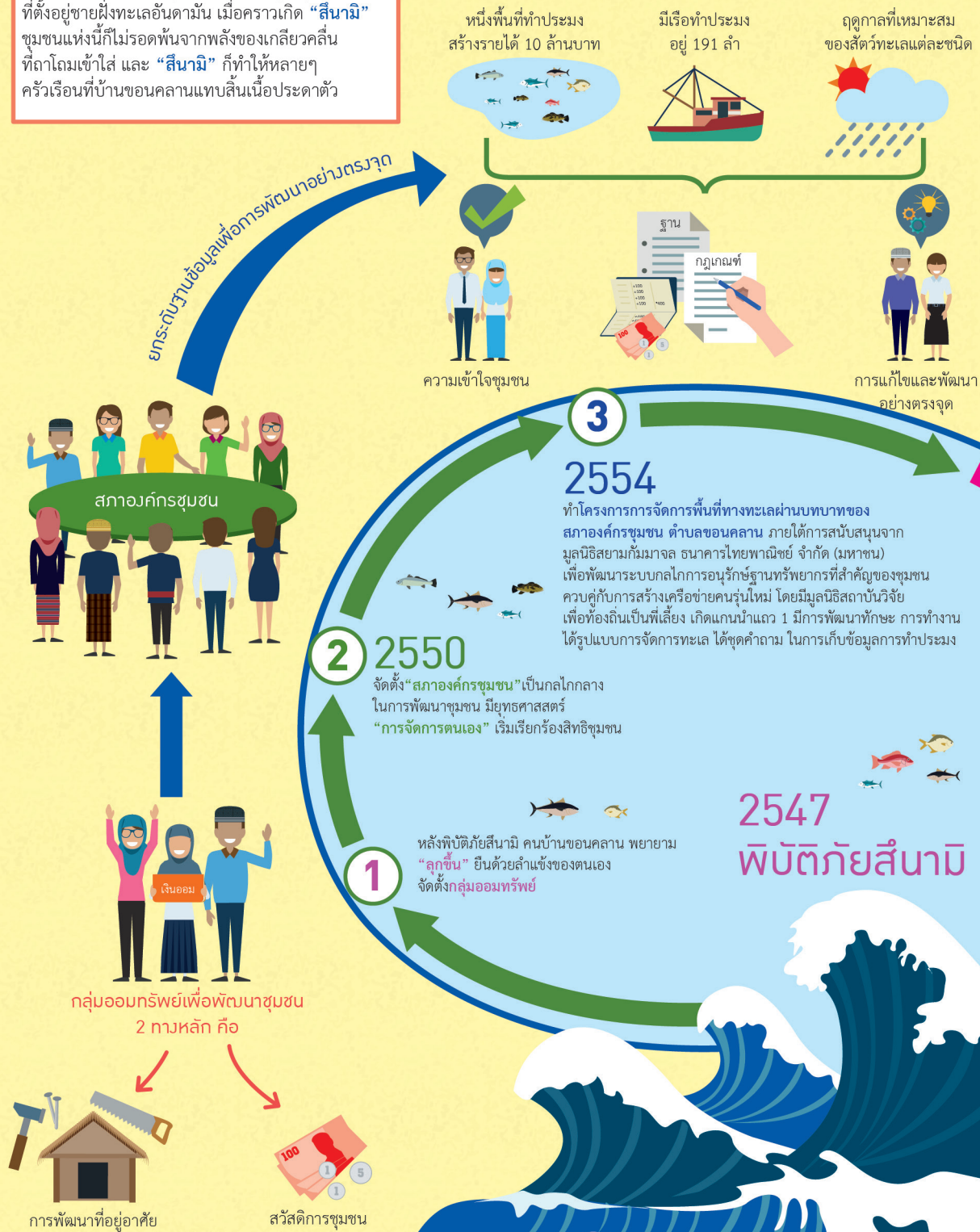
มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่น

“สภาองค์กรชุมชน”
ความเข้มแข็งของ
คนบ้านขอนแก่น

“ขอนแก่น” อำเภอทุ่งหัว จังหวัดสตูล ชุมชนเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลอันดามัน เมื่อคราวเกิด “สึนามิ” ชุมชนแห่งนี้ก็ไม่รอดพ้นจากพลังของเกลียวคลื่น ที่ถาโถมเข้าใส่ และ “สึนามิ” ก็ทำให้หลายๆ ครอบครัวที่บ้านขอนแก่นแทบสิ้นเนื้อประดาตัว

การพัฒนาองค์กรการเงิน

- ① ธนาคารร่วมใจ รับสมาชิก ทำความเข้าใจ เพื่อให้เกิดการรวมหนี้ “หนึ่งคนหนึ่งหนี้”

การพัฒนาระบบการจัดการสุขภาพ

การลดพฤติกรรมเสี่ยง

- ② ร่วมด้วยช่วยกันป้องกันโรค เชื่อมประสาน รพ.สต. สร้างให้เกิดการจัดการสุขภาพตนเอง

เชื่อมร้อย สภาองค์กรชุมชน

ตัวแทน
กลุ่มละ

2 คน

ติดตามหนุนเสริมการทำงานทั้ง 7 ประเด็น และเชื่อมร้อยคน งาน เงิน

การพัฒนากลุ่มองค์กรทางสังคม

- ③ การจัดการทรัพยากรทางทะเล ต่อยอดงานสึนามิระยะที่ 1
- ④ ท้องเที่ยววิถีชีวิต ทำวิจัยเพื่อท้องถิ่น/อบจ. ให้สถานที่ศูนย์ประสานงานฯ
- ⑤ ศูนย์สู่อาศิรต์ สอนแทรกเรื่องวิถีชีวิต/พาทำกิจกรรมกับผู้ใหญ่/
- ⑥ คณะกรรมการอิสลามให้ขยายผล อบต.บรรจุเรื่องการจัดการภัยพิบัติเข้าแผน เช่น ชุมชนต้นแบบจัดการภัยแล้ง
- ⑦ ภัยทางถนนและภัยทางทะเล/สึนามิ พัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ เกิดแกนนำเยาวชน/อบต.บรรจุเข้าแผนฯ/สำนักงานทรัพยากรส่วนพระมหากษัตริย์สนับสนุนงบประมาณ

2557
ปี jubin

ทำโครงการสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ ระยะที่ 2 โดยใช้ “สภาองค์กรชุมชน” เป็นกลไกกลางในการพูดคุย นำไปสู่การกำหนด “4 ยุทธศาสตร์” หลักที่ใช้ขับเคลื่อนงาน

“ขอนแก่น” ชุมชนเล็กๆ ที่ตั้งอยู่ชายฝั่งทะเลอันดามัน เมื่อคราวเกิด “สึนามิ” ชุมชนแห่งนี้ก็ไ้รอดพ้นจากพลังของเกลียวคลื่นที่ถาโถมเข้าใส่ และ “สึนามิ” ก็ทำให้หลายๆ ครั้วเรือนที่บ้านขอนแก่นแทบสิ้นเนื้อประดาตัว

ช่วงหลังเหตุการณ์ หลายหน่วยงานเข้าไปช่วยเหลือ แต่คนบ้านขอนแก่นก็พยายาม **“ลุกขึ้น”** ยืนด้วยลำแข้งของตัวเอง โดยมีหน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนเป็นแรงหนุน พร้อมกับจัดตั้ง **กลุ่มออมทรัพย์** โดยมีกฎร่วมกันว่า สมาชิกทุกคนต้องฝากเงินทุกเดือนไม่เกิน 100 บาทต่อเดือน แต่คนในชุมชนมองว่าเป็นกลุ่มเดือน กระทั่งปี พ.ศ.2550 ภายใต้การสนับสนุนจากองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ ชาวบ้านขอนแก่นสามารถลุกขึ้นมาจัดตั้ง **“สภาองค์กรชุมชน”** เป็นผลสำเร็จ ถือเป็นการยืนยันตัวตนของกลุ่มออมทรัพย์ว่าต่อจากนี้จะมีระบบการจัดการที่ดี โปร่งใส มีการจัดตั้งคณะกรรมการกลุ่มออมทรัพย์ จัดสรรผลกำไรประจำปีให้เป็นไปตามระเบียบการจัดสรรผลกำไรสุทธิประจำปีของระเบียบกองทุน โดยกลุ่มออมทรัพย์ดังกล่าวได้พัฒนาสู่การจัดการในกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากร สร้างเป็นกองทุนเข้มแข็ง ปล่อยกู้สำหรับการประกอบอาชีพ จัดแบ่งเป็นสวัสดิการของสมาชิกและครอบครัว และนำมาพัฒนากลุ่มพัฒนาสังคม

แม้สึนามิจะนำความเสียหายมาให้ชุมชน แต่หากมองอีกมุมหนึ่งถือเป็นแรงกระตุ้นสำคัญที่ทำให้ชุมชนหันกลับมามองทรัพยากรที่มีอยู่ และลงมือพลิกฟื้นด้วยพลังของพวกเขา ภายใต้องค์กรภาคี **เครือข่ายที่ให้ความช่วยเหลือ** อาทิ กองทุนสวัสดิการตำบลของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) กิจกรรมการฟื้นฟูจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) งบประมาณช่วยเหลือจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กระจ่างนำมาสู่การจัดตั้งสภาองค์กรชุมชน เพื่อบริหารงบประมาณ เยียวยาความบอบช้ำให้ผู้คนในชุมชน

“เราเปลี่ยนความตระหนกเป็นความตระหนัก เตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติที่อาจเกิดขึ้น เป็นการขับเคลื่อนภายใต้พี่น้องเครือข่ายประมงพื้นบ้านสตูล มีองค์กรเข้าร่วม เช่น องค์กรศาสนา กองทุนหมู่บ้าน ท้องถิ่น กลุ่มที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เพราะทะเลเป็นหม้อข้าวหม้อน้ำ เป็นแหล่งรายได้เดียวของเรา” ตัมสั๊ก สันหม่ามีน แกนนำทีมชุมชนโครงการจัดการพื้นที่ทางทะเลผ่านบทบาทของสภาองค์กรชุมชน เล่าให้ฟังภายหลังเหตุการณ์มหาวิปโยคผ่านพ้นไป

บั้งซึก-อับดุลรอซึก เหมหวัง ประธานสภาองค์กรชุมชนตำบลขนบอกว่า การเกิดขึ้นของสภาองค์กรชุมชนในช่วงแรกๆ เน้นทำงานในลักษณะเรียกร้อง ปกป้อง บางเรื่องประสบความสำเร็จ ขณะที่บางเรื่องไม่บรรลุเป้าหมายการต่อสู้ แต่ถึงกระนั้นชาวบ้านก็เชื่อมั่นในกระบวนการทำงานภายใต้สภาองค์กรชุมชนที่พวกเขาร่วมแรงร่วมใจกันจัดตั้งขึ้นมา แต่ภายใต้กลไกดังกล่าวยังขาดข้อมูลและความรู้เพื่อที่จะนำไปขับเคลื่อนการทำงาน

ขณะที่สมนึก ขุนแสง แกนนำชุมชน มองว่า ชุดความรู้ที่ยังขาดคือ สิ่งที่จะทำให้ “สภาองค์กรชุมชน” ขอนคลานดำเนินกิจกรรมเพื่อปกป้องทะเลที่เป็นแหล่งอาหารแหล่งสุดท้ายของพวกเขาได้อย่างยั่งยืน จึงได้มีการเสนอขอโครงการจัดการพื้นที่ทางทะเลผ่านบทบาทของสภาองค์กรชุมชน ตำบลขนบอก อำเภอกงหรา จังหวัดสตูล ภายใต้การสนับสนุนจากมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เพื่อพัฒนาระบบกลไกการอนุรักษ์ฐานทรัพยากรที่สำคัญของชุมชนควบคู่กับการสร้างเครือข่ายคนรุ่นใหม่ โดยมีมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็นพี่เลี้ยง

จับมือแก้ปัญหา...เดินหน้าไปด้วยกัน ทั้งตำบล

บั้งซึก เล่าว่า พอได้รับการทาบทามจากบั้งพงษ์-สมพงษ์ หลีเคราะห์ ก็รู้สึกสนใจ แต่มีข้อแม้คือ ขอทำทั้งตำบลได้ไหม ฐานคิดตอนนั้นคือ ถ้าบ้านเราเข้มแข็ง แต่บ้านข้างเคียงอ่อนแอ แล้วชุมชนจะเข้มแข็งได้อย่างไร

“ในฐานะที่ทำงานกับชาวบ้านขนคลานมานาน ผมมองว่าเป็นโอกาสดีที่ชุมชนจะยกระดับการทำงานมากขึ้น เห็นชัดว่าชุมชนมีความพร้อมทุกด้าน โดยเฉพาะตัวคน และกลไกการทำงาน ขาดแต่ตัวความรู้ หรือข้อมูลที่จะใช้ในการ

เคลื่อนไหว พอดีมูลนิธิสยามกัมมาจลมีงบประมาณสนับสนุนเลยลองให้ชาวบ้านเสนอโครงการเข้ามา เพราะเชื่อว่าการทำโครงการจะช่วยเติมให้ชาวบ้านมีข้อมูลในการทำงานมากขึ้น” บั้งพงษ์ ผู้ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดสตูล อธิบาย

โดยงานระยะที่ 1 เป็นการทำเรื่อง “ทะเลหน้าบ้าน” ที่ชาวบ้านบอกว่าเป็น “หม้อข้าว หม้อน้ำ” ของชุมชน วลีนี้ปลุกให้คนทั้งชุมชนลุกขึ้นมาระดมสรรพกำลัง ระดมเงินทุนเพื่อปกป้องทรัพยากรของชุมชน บั้งซึก อธิบายถึงภาพรวมของงานที่ขับเคลื่อนว่า ข้อมูลของเครื่องมือทำมาหากินของชาวบ้านต้องชัดและเป็นระบบ เนื่องจากข้อมูลเหล่านี้จะนำไปสู่ผลประโยชน์ของตัวชาวบ้านเอง

“เดิมก่อนทำโครงการเราไม่รู้ทะเลให้ประโยชน์อะไรกับเรา เรารักษาแต่เราไม่มีข้อมูลในทะเลว่ามีอะไรบ้าง รายได้ปีละเท่าไร มูลค่ามีอะไรบ้าง พอทำงานระยะที่ 1 เกิดการจัดการข้อมูล แหล่งทะเลหน้าบ้านมีฐานอะไรที่สร้างรายได้ให้ชุมชน เช่น เรือ 191 ลำ จับอะไรมาบ้าง ช่วงฤดูกาลไหนมีแหล่งดอหมัน’ ก็แหล่ง สร้างรายได้เท่าไร พอได้ข้อมูลมากก็มีการคุยเรื่องการจัดการอย่างเป็นระบบ เช่น กติกาในการใช้ทรัพยากรชุมชนร่วมกัน กำหนดแนวเขตป้องกันเขตเครื่องมือทำลายล้าง ประกาศให้ชาวบ้านรับรู้ เพื่อที่จะช่วยกันปกป้องดูแลทะเลหน้าบ้าน”

¹ แหล่งที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ

การทำงานในระยะที่ 1 ทำให้ชาวบ้านตื่นตัวในเรื่องของการจัดการทรัพยากร โดยทีมโหนดสตูดิโอได้เข้ามาชวนคิดชวนทำเรื่องการจัดระบบฐานข้อมูล เพราะในรอบกว่าสิบปีชาวบ้านไม่มีการบันทึกฐานข้อมูลดังกล่าว การจัดระบบฐานข้อมูลเหล่านี้ทำให้ชาวบ้านรู้ว่า ทรัพยากรมีค่าที่อยู่ใน “ทะเลหน้าบ้าน” มีอะไรบ้าง และมีมูลค่ามากน้อยแค่ไหน ขณะที่กระบวนการเก็บข้อมูลทำให้เกิดกลุ่มอาชีพใหม่ๆ ขึ้นอีกหลายกลุ่ม

และเมื่อมีกลุ่มใหม่ มีคนใหม่เข้ามาสมทบมากขึ้น งานในระยะที่ 2 จึงเป็นเรื่องของการจัดระบบการทำงาน จาก “มากคนมากเรื่อง” ให้กลายเป็นการทำงานอย่างเป็นระบบขึ้น รวมถึงการสร้างแกนนำแถว 2 เพื่อเชื่อมร้อยไปสู่ทิศทางการพัฒนาในระดับตำบลให้ครอบคลุมยิ่งขึ้น

“หลายคนมีเป้าหมายในเรื่องที่ตัวเองอยากจะทำให้ประสบความสำเร็จ จึงต้องมีกลไกกลางในการทำงาน หรือประสานการทำงานร่วมกัน โดยไม่ขัดแย้งกัน และเกิดประโยชน์สูงสุด” บังซึกอริบาย

และการพบปะพูดคุยกันอย่างต่อเนื่องก็ทำให้เกิดความร่วมมือไม่ร่วมมือในการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องอื่นของชุมชน แม้คนนอกมองว่าบ้านของตนเป็นชุมชน “เข้มแข็ง” แต่แกนนำยังมองว่ามีอีกหลายเรื่องที่ยังเป็นจุดอ่อน โดยเฉพาะฐานข้อมูลภาพรวมของชุมชน

จึงเป็นที่มาของการกำหนด “4 ยุทธศาสตร์” หลักที่ใช้ขับเคลื่อนงานคือ 1. การพัฒนาองค์กรการเงิน 2. การพัฒนากลุ่มองค์กรทางสังคม 3. การพัฒนาระบบการจัดการสุขภาพ 4. เชื่อมร้อยสภาองค์กรชุมชน ดำเนินงานโดยคณะทำงานสภาองค์กรชุมชน ซึ่งประกอบด้วยตัวแทนจากกลุ่มต่างๆ เช่น กลุ่มธนาคารร่วมใจที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้ความช่วยเหลือชาวบ้านหรือสมาชิกที่เป็นหนี้ โดยมีเป้าหมายคือการ “รวมหนี้” เช่น ใน 1 คนเป็นหนี้หลายแหล่ง ธนาคารก็แนะนำให้มาเป็นหนี้ที่เดียวคือธนาคารชุมชน เพื่อให้ง่ายต่อการชำระหนี้ กลุ่มจัดการทรัพยากรทางทะเล ยังเป็นกลุ่มเดิมและทำหน้าที่ออกลาดตระเวนชายฝั่ง กลุ่มท่องเที่ยววิถีชีวิต ที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับการท่องเที่ยวในชุมชน โดยกลุ่มนี้ได้รับงบประมาณการทำวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ฝ่าวิจัยเพื่อท้องถิ่น เพื่อหารูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชน ปี พ.ศ.2558 กลุ่มศูนย์อาสาสมัครรับผิดชอบเรื่องการศึกษาวិถีมุสลิมของเยาวชน กลุ่มดูแลเรื่องภัยพิบัติ กลุ่มพัฒนาเยาวชน กลุ่มร่วมด้วยช่วยกันป้องกันโรค และกลุ่มที่ทำหน้าที่ติดตามการทำงาน

โดยแต่ละกลุ่มจะส่งตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ในสภาฯ กลุ่มละ 2 คน ซึ่งสมาชิกสภาฯ รวมทั้งผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนทั้งสิ้น 42 คน โดยสมาชิกทั้งหมดที่มาจากตัวแทนกลุ่มนั้น จะต้องผ่านการคัดเลือกจากสมาชิกภายในกลุ่มว่าจะส่งใครใครขึ้นมาเป็นตัวแทนกลุ่มที่จะต้องเข้ามาทำหน้าที่รายงานผลการทำงานของแต่ละกลุ่ม หรือ และขอความร่วมมือจากสมาชิกในบางประเด็น รวมไปถึงการเข้ามาเสนอโครงการเพื่อของบประมาณไปดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม

สภาฯ ยุคใหม่ทำงานภายใต้ฐานข้อมูล

บังซึก เล่าว่า การประชุมสภาฯ จัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือน มีวาระเหมือนการประชุมทั่วไป เช่น มีการทวนเวทีที่ผ่านมา เสนอแผน อนุมัติงบประมาณ และมีวาระเรื่องอื่นๆ ถ้ามีเรื่องเร่งด่วนจะมีการเรียกประชุมวิสามัญ การตัดสินใจของสภาฯ จะใช้ข้อมูลเป็นหลัก ซึ่งข้อมูลจะมาจากสองส่วนคือ **จากผู้นำเสนอ และข้อมูลที่กรรมการไปเก็บเพิ่ม** เพราะกรรมการแต่ละหมู่บ้านจะรู้อยู่แล้วว่าพื้นที่นั้นมีสถานการณ์ปัญหาอะไรบ้าง ใช้วิธีซักถามข้อมูล หากผู้นำเสนอมีข้อมูลไม่มากพอก็ต้อง

กลับไปทำมาใหม่ โดยคนถามกับคนนำเสนอจะไม่ถือโกรธกัน เพื่อให้การทำงานโปร่งใสและยอมรับจากคนในชุมชน

แม้ว่าประเด็นหรือกิจกรรมการพัฒนาชุมชนที่นำเสนอผ่านแต่ละกลุ่มจะเป็นโจทย์ปัญหาที่น่าสนใจ และหลายเรื่องเป็นวาระเร่งด่วนต้องเร่งดำเนินงาน แต่หลายเรื่องก็เป็นบทบาทหน้าที่ของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง เช่น อบต. ดังนั้นหน้าที่ของสภาฯ นอกจากจะทำบทบาทดังกล่าวข้างต้นตัวสภาฯ ก็ยังต้องทำหน้าที่ประสานงานหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องให้เข้ามาดำเนินงาน

อย่างไรก็ตามเพื่อให้งานเดินหน้าต่อไปได้ บังซึก บอกว่า คณะทำงานได้เข้าไปพูดคุยกับ อบต. ว่า ที่ผ่านมามีอะไรที่เคยเป็นข้อขัดข้องใจก็ขอให้ยุติลง ขอให้มาเริ่มต้นทำงานกันใหม่ เพราะ สภาฯ กับ อบต. ต่างมีเป้าหมายเดียวกัน นั่นคือการพัฒนาชุมชนบ้านขอนแก่น จึงนำไปสู่การบูรณาการงานร่วมกันภายใต้ 4 ยุทธศาสตร์ ที่นำไปสู่แผนพัฒนาตำบลหลัก 2 เรื่อง คือ ภัยพิบัติ และงานเยาวชน **“เราเป็นระดับบุคคล เราต้องยอมก่อน แล้วชวนเขามาร่วมงาน”** ซึ่งผลสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการทำงานระหว่าง อบต. และสภาองค์กรชุมชน คือ **การพัฒนากลุ่มเยาวชน และการรักษาความปลอดภัยในชุมชน**

ประชา + รัฐ

ยิ่งไปกว่านั้น ชาวบ้านขอนแก่น ในนามของสภาองค์กรชุมชน เริ่มเข้าไปมีส่วนร่วมในการดูแลทรัพย์สินของหน่วยงานภาครัฐ ด้วยการขออนุญาตใช้พื้นที่ห้องประชุมของสวนสาธารณะหาดราไว ซึ่งอยู่ภายใต้การบริหารจัดการขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล ให้เป็นสถานที่จัดประชุมของเครือข่ายชาวบ้าน

ด้าน **นายสัมฤทธิ์ เลียงประสิทธิ์ นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดสตูล** เสริมว่า จริงๆ แล้วเจตนารมณ์ในการสร้างสวนสาธารณะหาดราไว ก็เพื่อให้ชาวบ้านในพื้นที่มาใช้ประโยชน์ร่วมกัน เพียงแต่ที่ผ่านมา กิจกรรมชาวบ้านค่อนข้างน้อยเลยใช้ประโยชน์ได้ไม่เต็มที่ เมื่อสภาองค์กรชุมชนทำหนังสือขอใช้พื้นที่ จึงอนุญาตดีกว่าปล่อยให้ว่างเปล่าประโยชน์

“ผมในฐานะหน่วยงานราชการที่มีหน้าที่สนับสนุนองค์กรชุมชนให้มีความเข้มแข็ง ก็ยินดีเข้ามาสนับสนุนในทุกๆ กิจกรรมของชาวบ้าน และยังได้เสนอให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันจัดทำดอกหมันเชือกเพื่อให้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์น้ำ โดยให้ทำไว้ตลอดแนวชายฝั่ง เพื่อที่ว่าชาวบ้านจะได้ไม่ต้องออกไปจับปลาไกลๆ”

สำหรับการบริหารจัดการอาคารประชุมของสวนสาธารณะที่หาดราไว แบ่งเป็นสองส่วน คือ ชาวบ้านมีหน้าที่ใช้ประโยชน์ ดูแล รักษา ส่วนการซ่อมบำรุงเป็นหน้าที่ของ อบจ. ที่จะเข้ามาดูแล

ลดบทบาทแกนนำรุ่นเก่า ส่งต่อแกนนำรุ่นใหม่

การเชื่อมร้อยกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ผ่านสภาองค์กรชุมชนตำบลขอนแก่น ดำเนินงานภายใต้การสนับสนุนขององค์กรภาคีเครือข่าย ทั้งกลุ่มเอ็นจีโอ องค์กรเอกชนและภาครัฐ ตลอดจนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ที่ให้การยอมรับสภาองค์กรชุมชนมากขึ้น

ขณะเดียวกัน การสร้างคนรุ่นใหม่เข้ามาทำงานเพื่อสานต่อภารกิจ ถือว่าเป็นงานหลักของสภาองค์กรชุมชน บังคับให้เหตุผลว่า แกนนำในยุคก่อนตัวเหลือน้อย หลายคนอยู่ หลายคนจากลา...เราตั้งใจจะสร้างเวทีเอื้อให้คนรุ่นหลังได้แสดงบทบาทมากขึ้น

ซึ่งก็ถือว่าความตั้งใจบรรลุผล เมื่อคนทำงานรุ่นใหม่ได้เข้ามาแบ่งเบาภารกิจ อย่างเช่น **ก๊ะพร-ดวงพร ชุ่มพลวงศ์** เลขาสภาองค์กรชุมชนตำบลขอนแก่น ซึ่งเข้ามาคลุกคลีตั้งแต่การทำงานในระยะแรก รวมถึงทำงานในเครือข่ายประมงพื้นบ้านที่ ก๊ะพรทำหน้าที่บันทึกข้อมูล ช่วยงานกลุ่มออมทรัพย์ หมู่ 2 โดยทำหน้าที่รับฝากเงินทำบัญชี การมีบทบาทอย่างต่อเนื่องในชุมชนของก๊ะพร ทำให้การสานต่องานในระยะที่ 2 เป็นไปอย่างราบรื่น แม้จะมีประเด็นยุทธศาสตร์การทำงานเพิ่มขึ้นก็ตาม

“พอทำงานไปเจอปัญหาเหมือนกัน คือ ไม่เชี่ยวชาญ ไม่เข้าใจการบริหารจัดการ ทางบัญชีและมูลนิธิอันดามัน เข้ามาช่วยอบรมเรื่องการบริหารจัดการกองทุน การจัดทำบัญชี พร้อมทั้งส่งคณะกรรมการทุกหมู่บ้านเข้าไปอบรมด้วย ทุกคนเข้าใจงานมากขึ้น งานเริ่มเข้าระบบ ทำให้กลุ่มออมทรัพย์เดินมาจนถึงทุกวันนี้ ซึ่งผู้หญิงที่เข้ามามีส่วนใหญ่นับเป็นลูกหลานของแกนนำหลักอยู่แล้ว”

ปัจจุบันก็จะพรำทำหน้าที่ดูแลบัญชีกลาง ดูแลบัญชีกิจกรรมทั้ง 8 ประเด็นที่แตกแขนงออกมาจากยุทธศาสตร์ 4 ด้าน โดยยอมรับว่าแม้บางครั้งรู้สึกเหนื่อยบ้าง แต่ยินดีทำงานอย่างเต็มความสามารถตามที่ได้รับมอบหมาย

“เข้ามาทำงานนี้เป็นเรื่องที่ดี ทำให้ได้เห็นการบริหารจัดการพื้นที่ว่าต้องมีการจัดการอะไร อย่างไร ซึ่งเรารู้บริบทพื้นที่ดีอยู่แล้วว่ามีปัญหาอะไร ชาวบ้านต้องเจออะไรบ้าง ซึ่งการจัดการชุมชนก็สามารถเชื่อมโยงในทุกเรื่องของวิถีชีวิต ทุกเรื่องที่ชุมชนทำ สามารถพัฒนาไปด้วยกันได้”

สำหรับแนวทางการสานต่อแกนนำแถว 1 ก็จะยอมรับว่า หากเปรียบกับการเดินทาง สภาพองค์กรชุมชนตำบลขอนแก่นยังเดินมาได้ไม่ไกลนัก แต่ทุกคนต้องเดินต่อไปอนาคต โดยมีประเด็นสำคัญที่ต้องขับเคลื่อนอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ เรื่องสุขภาพ การจัดการสุขภาวะชุมชน สิ่งแวดล้อม และผู้สูงอายุที่ไม่มีคนดูแล ประเด็นเหล่านี้คือเรื่องที่ต้องขบคิดและหารือเพื่อเป็นแนวทางดำเนินงานต่อไป

เช่นเดียวกับ **ดวงจิต รวนเร** หนึ่งในทีมชุมชนโครงการการจัดการพื้นที่ทางทะเลฯ จากเดิมเป็นเพียงสมาชิกทั่วไป ต่อมาได้เข้ามาทำหน้าที่เป็นกองเลขาสภาองค์กรชุมชน และมีพัฒนาการในการทำงานที่ดีขึ้น เพราะการส่งต่อจากแกนนำแถวแรกสู่แกนนำแถว 2 เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

“จากเดิมไม่เคยนำเสนอหน้าเวที ไม่เคยจดบันทึก อยู่แต่ด้านหลัง ตอนนี้อาจไม่ถึงกับเก่ง แต่พูดคุยนำเสนอได้บ้าง อีกทั้งยังจัดบูธนิทรรศการได้ รู้ว่าต้องทำอะไรบ้าง และให้คำปรึกษาได้”

ด้าน **ราตรี ไสสนุย ฝ่ายบัญชีสภาองค์กรชุมชนตำบลขอนแก่น หนึ่งในทีมชุมชนโครงการการจัดการพื้นที่ทางทะเลฯ** มองว่า แกนนำที่เข้มแข็งและแรงหนุนเสริมจากสมาชิกในชุมชนที่มีความสามัคคีคือปัจจัยสำคัญของการเคลื่อนไหวงานต่อไปในอนาคต นั่นหมายความว่า คนทำงานต้องพร้อม ทุกคนต้องรู้ถึงบทบาทหน้าที่ของตัวเอง ภายใต้การทำงานอย่างมีระบบด้วยกลไกที่ชัดเจน

“ถ้าชุมชนจัดการตนเอง ชุมชนจะรู้เลยว่าเราต้องการอะไรและเราจะเดินไปอย่างไร มีคนทำงานที่พร้อม แม้จะไม่มาทั้งตำบลแต่ก็มีแกนนำที่ทำงานอย่างเข้มแข็ง รับบทบาทหน้าที่ตนเอง”

“สภากาแฟ”
กลไกขับเคลื่อน
ชุมชนบ่อเจ็ดลูก

“บ้านบ่อเจ็ดลูก” ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู จังหวัดสตูล “ชุมชนเข้มแข็ง” ที่ลุกขึ้นมาจัดการและพัฒนาพื้นที่ จนกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่จัดการเบ็ดเสร็จโดยชุมชน และเป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” มานานกว่า 11 ปี โดยจุดเด่นของบ่อเจ็ดลูกคือ “การปรับตัว” และการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด เป็นการปรับตัวที่ตั้งอยู่บนหลักของการคิด วิเคราะห์ เชื่อมโยงชุมชนกับโลกภายนอก

เกิดวิกฤตอวนรุนอวนลาก

2547
เกิดเหตุการณ์สึนามิ

2540

2545

พัฒนาจิตวิทยวิจัยโครงการจัดการท่องเที่ยว
โดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก
เครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)

2558

ทำโครงการสร้างชุมชนบริหารจัดการตนเองบ้านบ่อเจ็ดลูก
ระยะที่ 2 เพื่อยกระดับกลไกการทำงาน “สภาภาพ”
ให้มีความเข้มแข็ง พร้อมกำหนด 6 ยุทธศาสตร์การทำงาน
เพื่อแก้ไขปัญหาบ้านบ่อเจ็ดลูก คือ

1. ความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของคนในชุมชน
2. ด้านส่งเสริมอาชีพ และกองทุนในชุมชน
3. ด้านส่งเสริมสุขภาพ
4. การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม
5. การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม
6. กลไกพูดคุยในระดับชุมชนคือ สภาภาพ

2557

- คนในชุมชนช่วยกันแก้ปัญหาผู้ป่วยจิตเวช
- ก่อเกิดสภาภาพบ่อเจ็ดลูก

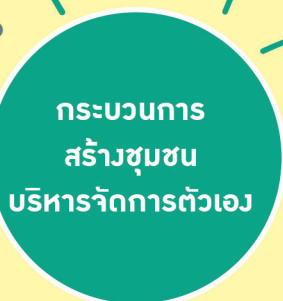
2556

ทำโครงการการศึกษาและพัฒนาวิธีปลูกพืช
ปลอดสารพิษสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร
บ้านบ่อเจ็ดลูก สนับสนุนโดยมูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เกิดการฟื้นฟู
องค์ความรู้ด้านการปลูกผักปลอดสาร เกิดความร่วมมือ
ข้ามกลุ่ม มีเด็กเยาวชนเข้ามาทำงานร่วมกับผู้ใหญ่
นำรูปแบบการปลูกผักปลอดสารไปประยุกต์เป็นโปรแกรม
การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ชาวบ้านมีโอกาส
ทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้น

2549

ทำวิจัยโครงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน
บ้านบ่อเจ็ดลูกเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น
สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
เกิดแกนนำแถว 1

บ้านบ่อเจ็ดลูกสามารถใช้ “กลไกสภาภาพ” เป็นที่พูดคุยหารือ และออกกติกาบังคับใช้ ทำให้เรื่องอาชญากรรม
การทะเลาะวิวาทลดลงและหมดไปในที่สุด และที่น่ายินดีคือนายอำเภอละงูนำแนวคิดนี้ไปขยายผลต่อให้บ้านอื่นๆ
นำแบบอย่างของบ้านบ่อเจ็ดลูกไปใช้ให้ครอบคลุมทั้งตำบล

ถ้ามองในเชิงความสวยงามของสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลที่ว่า
ฟ้าต้องสวย น้ำต้องใส หาดทรายขาวละเอียดประดุจแป้งเวลาเหยียบ
แล้วล่ะก็ ทะเลที่บ้าน “บ้านบ่อเจ็ดลูก” ตำบลปากน้ำ อำเภอละงู
จังหวัดสตูล อาจไม่ติดกลุ่ม กระทั่งถูกจัดอยู่ในอันดับท้ายๆ

แต่ถ้ามองในเชิง “ชุมชนเข้มแข็ง” ที่ลุกขึ้นมาจัดการและพัฒนาพื้นที่จนบ่อเจ็ดลูกกลายเป็น
สถานที่ท่องเที่ยวที่จัดการเปิดเสร็จโดยชุมชน เป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน “การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน”
ที่ชุมชนอื่นๆ มาศึกษาเรียนรู้ บ่อเจ็ดลูกคงอยู่ในอันดับต้นๆ และยังคงเป็นชุมชนท่องเที่ยวแถวหน้า
มานานกว่า 11 ปี

คงไม่ใช่เรื่องธรรมดาที่ชุมชนเล็กๆ ริมหะเลจะสามารถยืนหยัดท่ามกลางคลื่นของการพัฒนา และกระแส
คลื่นลมของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างมั่นคง และมีแนวโน้มจะมั่นคงไปเรื่อย ๆ

จุดเด่นของบ่อเจ็ดลูกคือ “การปรับตัว” และการเรียนรู้ที่ไม่สิ้นสุด เป็นการปรับตัวที่ตั้งอยู่บนหลัก
ของการวิเคราะห์ เชื่อมโยงชุมชนกับโลกภายนอก แต่การจะเชื่อมโยง “ตัวเอง” กับ “โลกภายนอก” ได้นั้น
“ข้อมูล” และทักษะการคิด วิเคราะห์ของคนในชุมชนเป็นเงื่อนไขสำคัญ

สำหรับการเรียนรู้ คนที่บ่อเจ็ดลูกไม่เคยปฏิเสธการเข้าร่วมในกิจกรรมทางสังคมที่จะทำให้ชุมชน
เรียนรู้เพิ่มขึ้น และก้าวไปข้างหน้าอย่างมั่นคง

พัฒนาคน : การปรับตัวครั้งแรกของ บ่อเจ็ดลูก

หลักเศรษฐศาสตร์เบื้องต้นบอกว่า ทรัพยากร หรือ ทุนที่สำคัญคือ **“มนุษย์”** คนบ้านบ่อเจ็ดลูกก็คิดเช่นนั้น เพราะตลอดระยะเวลากว่า 11 ปี คนบ้านบ่อเจ็ดลูกพัฒนาคนมาอย่างต่อเนื่อง ทั้งแบบรายบุคคล และรายกลุ่ม

จุดเริ่มของความจำเป็นที่ต้องพัฒนาคนอย่างจริงจังเกิดขึ้นหลังจากที่คนบ้านบ่อเจ็ดลูกเข้าร่วมกับเครือข่ายประมงชายฝั่งเพื่อป้องกันการรุกรานของปลาทะเล และหาปลาแบบผิดกฎหมายของคนนอกพื้นที่

“การเข้ามาหาปลาของคนถิ่นอื่น บอกอะไรได้หลายอย่าง อย่างแรกคือสัตว์น้ำเริ่มน้อยลง ถ้าไม่ลดก็คงไม่มาหากินถึงทะเลหน้าบ้านเรา อย่างที่สองคิดว่า ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรทางธรรมชาติ โดยเฉพาะทรัพยากรทางทะเลน่าจะมีปัญหา ผมมองว่าถ้าเราไม่ปรับตัว เราอาจจะลำบาก” **อาดี หลงสมัน ผู้ใหญ่บ้านบ่อเจ็ดลูก** เล่าย้อนไปเมื่อครั้งที่ชุมชนกำลังเผชิญวิกฤติ

ระหว่างรอการจัดการกับเรือประมงนอกกฎหมาย **ยูหนา หลงสมัน** ชาวบ้านบ่อเจ็ดลูกก็เข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของเครือข่ายวิจัยเพื่อท้องถิ่น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ด้วยการทำวิจัย **โครงการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก** ร่วมกับแกนนำชุมชนคนอื่น ๆ ช่วยกันหาแนวทางใหม่สำหรับชุมชน เพราะแกนนำมองว่าการทำประมงที่พึ่งพาอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ และรายได้ที่ขึ้นอยู่กับสภาพลมฟ้าอากาศ อย่างเดียวอาจไม่เพียงพอ

แต่การทำโครงการวิจัยซึ่งต้องใช้เวลาพัฒนาโครงการยาวนานถึง 2 ปีก็สร้างผลกระทบเกิดขึ้นสองอย่าง อย่างแรกคือ ชาวบ้านบางคนเบื่อหน่ายและเดินออกจากทีม อย่างที่สองคือ คนที่มุ่งมั่นตั้งใจก็มีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่า เป้าหมายที่แท้จริงของการจัดการท่องเที่ยวคืออะไร

“ตอนแรกอยากได้งบประมาณมาพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว เพราะที่บ้านเราคนมาเที่ยวประจำอยู่แล้ว แต่งานวิจัยมีคำถามมากกว่านั้น...เช่น เปิดบ้านแล้วจะให้ใครมาเที่ยว ถ้ากลุ่มเป้าหมายเป็นกลุ่มวัยรุ่นต้นถิ่นเหมือนเดิมจะจัดการอย่างไร ถ้านักท่องเที่ยวมา จะกินจะอยู่กันอย่างไร หรือแม้แต่รายได้ที่คิดว่าเราจะได้เป็นกอบเป็นกำจากการเปิดบ้านให้คนมาเที่ยว จะบริหารจัดการกันอย่างไร คำถามเยอะแยะมากมายทำให้เราได้คิด และร่วมกันหาคำตอบ ทำให้เรารอบคอบในการคิดมากขึ้น”

แต่ปี พ.ศ.2547 ก็มีเหตุให้โครงการวิจัยหยุดชะงัก เพราะเกิดคลื่นยักษ์สึนามิขึ้นที่ชายฝั่งอันดามัน

บ้านบ่อเจ็ดลูกก็ได้รับผลกระทบเช่นกัน

“เรื่องความเสียหาย...บ้านเราเสียหายหนัก ๆ ก็เป็นเรื่องที่อยู่อาศัยที่โดนน้ำท่วม และแปลงผักได้รับผลกระทบมากที่สุด เพราะบ้านเราปลูกแตงโมเยอะ ก็มีผลกระทบเรื่องรายได้ของชาวบ้าน อีกอย่าง...ตอนนั้นทำประมงก็ได้ไม่มาก พวกอวนลาก อวนรุนมาแย่งจับเกือบหมด” **มะจัน-จันทรา ไกลสิกรรม** หนึ่งในแกนนำสตรีบ้านบ่อเจ็ดลูกรำลึกถึงความเสียหายจากคลื่นยักษ์สึนามิในปี พ.ศ.2547

แต่ผลกระทบดังกล่าวไม่ได้ทำให้ชาวบ้านหมดกำลังใจ กลับมุ่งมั่นที่จะพัฒนาโครงการวิจัยให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น

และหลังจากนั้นอีก 2 ปี คนบ้านบ่อเจ็ดลูกก็เริ่มต้นทำวิจัย

“จากการทำงานวิจัยท่องเที่ยวเรื่องเดียว แต่ก่อให้เกิดผลกระทบหลายเรื่อง เช่น เกิดกลุ่มมัคคุเทศก์ เกิดกลุ่มทำโฮมสเตย์ที่รองรับนักท่องเที่ยว กลุ่มเรือนำเที่ยว กลุ่มแม่บ้านทำอาหาร ส่วนคนระดับแกนนำอย่างบังยูหนา ผู้ใหญ่อาดี ก็ได้รับการพัฒนาทักษะ ทุกวันนี้เป็นวิทยากรนำเสนอมหาคนมาดูงาน และบ่อเจ็ดลูกก็ได้รับโครงการวิจัยด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน” **บังพงษ์-สมพงษ์ หลีเคราะห์ พี่เลี้ยงจังหวัดสตูล** ในฐานะคนที่เปิดโอกาสให้ชาวบ้านบ่อเจ็ดลูกได้เข้ามามีส่วนร่วมกับการวิจัยอธิบายถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก

เมื่อ “คนเก่งขึ้น” บังพงษ์ พยายามหาโจทย์ใหม่ๆ ให้ชาวบ้านคิดต่อ และร่วมกันหาแนวทางใหม่ๆ ในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน

“โจทย์ที่ให้ร่วมกันคิดคือ คนทะเลจะปลูกผักได้ไหม เพราะส่วนหนึ่งของกิจกรรมท่องเที่ยวคือเรื่องของอาหาร ปู ปลา เราหาได้ แต่ผักเรายังต้องซื้อ และที่ซื้อมาก็ไม่มั่นใจในคุณภาพ ทำไมไม่ปลูกกันเองแบบปลอดภัยพิช สร้างความมั่นใจให้นักท่องเที่ยว”

ปรับตัวที่สอง : ปลูกผักอินทรีย์

“ริมทะเลก็ปลูกผักได้?”

ประเด็นนี้หลายคนที่เกี่ยวข้องทะเลอาจจะไม่คุ้นว่า พ้นจากหาดทราย (ที่เคยเห็นแต่ผักบุ้งทะเล) และได้ต้นมะพร้าว หากมีการปรับดิน ทำแปลง ใส่ใจกับรายละเอียด กำจัดเรื่องวัชพืช ก็สามารถประยุกต์ที่ว่างๆ ให้เป็น “แปลงผัก” ได้ไม่ยากเย็น

เพราะที่บ่อเจ็ดลูก นอกจากเป็นชุมชนประมง และยังเป็นชุมชนเกษตร ปลูกแตงโมเป็นหลัก และแตงโมบ้านบ่อเจ็ดลูกก็เป็นแตงโมที่อร่อยขึ้นชื่อของจังหวัดสตูล

แต่ในปี พ.ศ. 2547 สีนามีได้กวาดเอา “แตงโม” ผลไม้ที่เป็นของดีของบ่อเจ็ดลูกไปเสียหมดสิ้น

“จริง ๆ แล้วเราปลูกผักกินกันมาตั้งแต่เด็ก ๆ แล้ว” มะจิง-เสี่ยะ สาหลัง เปิดประเด็นเรื่องการปลูกผักกินเองในวัยเยาว์

“ตอนอายุสัก 8 ขวบ พี่สาวมะจะปลูกแตงโม แล้วก็จะขุดหลุมทำปุ๋ยหมักเอาไว้ แล้วก็เอามาขี้นะ ขี้นะเอาไปใส่กระสอบแช่น้ำไว้ ตอนเช้า ๆ เราก็จะไปตักน้ำในหลุมไปรดแตงโม วันหนึ่งจะรดน้ำสองรอบ แตงโมจะหวานกรอบมาก และเป็นช่วงเวลาที่เราสนุกสนานมาก”

เมื่อรูปแบบการบริโภคเปลี่ยน บวกกับความเสียหายของแปลงผักหลังเกิดสึนามิ การปลูกผักอินทรีย์ที่ใช้ภูมิปัญญาเดิมค่อย ๆ หายไป เข้าสู่การทำเกษตรเคมีเต็มรูปแบบ อันเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำเกษตรของชุมชนอย่างสิ้นเชิง

อย่างไรก็ตาม แม้ที่อื่นจะปลูกผักแบบใช้สารเคมี แต่มะฉิ่ง และมะจัน ก็ยังคงสืบทอดแนวทางการปลูกผักอินทรีย์ดังเช่น ในอดีตบนที่ดินของตัวเอง

“จริง ๆ แล้วฐานการปลูกผักแบบอินทรีย์ไปตอบโจทย์การจัดการตนเองในเรื่องความมั่นคงทางอาหาร เพื่อความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว ผมเลยคุยกับแกนนำชาวบ้านว่ามีประมาณจากมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาкарไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) ที่สนับสนุนเรื่องชุมชนจัดการตนเอง สนใจที่จะขยายแนวคิดปลูกผักอินทรีย์ไปยังพื้นที่อื่นหรือไม่ เพราะตอนนั้นเรื่องการท่องเที่ยวโดยชุมชนเริ่มเข้าที่คือมีระบบการจัดการที่ดี และสามารถเคลื่อนงานต่อไปได้ ขณะเดียวกันชาวบ้านก็มีฐานทักษะการทำวิจัยเรื่องการท่องเที่ยวบ่อเจ็ดลูกอยู่ ถ้าใช้ทักษะวิจัยที่มีติดตัว ไปทำเรื่องอื่นก็จะเป็นประโยชน์ทั้งต่อตัวชาวบ้าน และชุมชน” บังพงษ์ อธิบายให้เห็นศักยภาพของชาวบ้าน และเรื่องราวที่จะทำให้ชุมชนก้าวเดินไปข้างหน้า

ด้าน มะจัน แกนนำชาวบ้านบอกว่า วันที่บังพงษ์มาบอกว่ามูลนิธิสยามกัมมาจลเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้ทำโครงการก็ให้ความสนใจ เพราะอยากทำอะไรเพื่อชุมชน...

“เราก็กลับมานั่งคิดกัน ก็พบว่าเราผูกพันกับการปลูกผักมานานมาก อีกอย่างคนบ้านเราก็รวมกลุ่มปลูกผักปลอดสารกันมานานแล้ว ก็อยากทำให้จริงจัง”

มะฉิ่ง ในฐานะที่เป็นปราชญ์ด้านการเกษตรอินทรีย์ และแกนนำกลุ่มสตรีที่ทำอาหารบริการนักท่องเที่ยวของกลุ่มท่องเที่ยวโดยชุมชนบ่อเจ็ดลูก จึงได้รับมอบหมายให้ทำหน้าที่หัวหน้าโครงการการศึกษาและพัฒนาวิธีปลูกพืชปลอดสารพิษสู่การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตร บ้านบ่อเจ็ดลูก

ดำเนินการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการปลูกพืชอินทรีย์ ชาวบ้านช่วยกันปลูกผัก แต่ไม่ได้แค่ผัก ได้เรื่องระบบความสัมพันธ์ เกิดการฟื้นฟูองค์ความรู้ด้านการปลูกผักปลอดสาร และเกิดความร่วมมือข้ามกลุ่ม มีเด็กเยาวชนเข้ามาทำงานร่วมกับผู้ใหญ่ เกิดกิจกรรมใหม่คือการใช้รูปแบบการปลูกผักปลอดสารไปประยุกต์เป็นโปรแกรมการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน และที่สำคัญมีเวลาให้ชาวบ้านได้มีโอกาสในการทำงานเพื่อส่วนรวมมากขึ้น

ปัจจุบันมีชาวบ้านที่ปลูกผักจำนวน 75 คน ครอบคลุมพื้นที่ 350 ไร่ ยังไม่รวมที่กระจายกันไปปลูกตามพื้นที่ว่างข้างบ้าน และการปลูกพืชในชุมชนได้ขยายไปสู่การปลูกผักหลากหลายชนิดมากขึ้น เช่น บวบ แตงกวา ฟักทอง และผักอื่นๆ

สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงการนำ
ต้นทุนซึ่งก็คือฐานทรัพยากร ความรู้
และคนในชุมชนไปขับเคลื่อนการพัฒนา
บ้านบ่อเจ็ดลูก

การปรับตัวครั้งที่ 3 : พัฒนากลไกขับเคลื่อน ชุมชน

ในระหว่างการดำเนินงานพัฒนา
ชุมชนที่มีการเชื่อมโยงกับกลุ่มต่างๆ ใน
ชุมชน นอกจากจะช่วยเหลือยกระดับและพัฒนา
คนทำงานให้มีทักษะต่างๆ เพิ่มขึ้น อาทิ
มะจันและมะจิง ที่แม่น้ำหลักคือแม่ครัว
แต่เมื่อถึงคราวที่มีคนมาเรียนรู้เรื่องการ
ปลูกผักปลอดสาร ทั้งมะจิงและมะจันก็จะ
เปลี่ยนจากแม่ครัวเป็นวิทยากรบรรยายให้
ความรู้แก่คนที่มาเรียนรู้ในชุมชนได้อย่าง
คล่องแคล่ว ยังเกิดกลุ่มใหม่ๆ ขึ้นตาม
สภาพปัญหา และตามความสนใจของ
กลุ่มคนในชุมชนบ้านบ่อเจ็ดลูก

ขณะที่การจัดการปัญหาเรื่องใหม่
ให้เกิฐานความรู้ใหม่ เพื่อจัดการทั้งระบบ
ของชุมชน จึงได้เล็งเห็นกลุ่มที่ขับเคลื่อน
ชุมชนคือ ทีมสภาภาพ โดยการนำของ
นายอาดี หลงสมัน (ผู้ใหญ่บ้านบ่อเจ็ดลูก)
หมอเชษฐ์-พิเชษฐ์ ปัจฉิมศิริ ผู้อำนวยการ
โรงพยาบาลศูนย์สุขภาพตำบลบ่อเจ็ดลูก
และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ทั้ง 3 ฝ่าย สอ.บต.
เจ้าหน้าที่ รพ.สต.บ่อเจ็ดลูก ซึ่งต่อมา
สภาภาพได้มีกลุ่มเข้ามาเพิ่ม ประกอบไป
ด้วยแกนนำของกลุ่มองค์กรในชุมชนที่มา
นั่งพูดคุยร่วมกัน แก้ปัญหา หรือพัฒนาใน
แต่ละประเด็น

และด้วยแนวคิดของการทำงาน
ในระยะที่ 2 คือ “เมื่อมากคน มากเรื่อง
ต้องมีกลไกการทำงาน” แกนนำชาวบ้าน
มองว่าน่าจะมีการยกระดับกลไกการ
ทำงาน “สภาภาพ” ให้มีความแข็งแรง
มากกว่าที่เป็นอยู่

“บังพษ์มาชวนคุยเรื่องการสร้าง
กลไกระดับตำบล และเห็นว่าสภาภาพที่
กำลังเริ่มต้นอยู่ น่าจะได้รับการพัฒนาให้
เข้มแข็งขึ้น เช่น มีโครงสร้างการทำงานที่
ชัดเจน มีระบบการทำงานที่ตอบสนอง
คนในชุมชน คือไม่ได้ตั้งขึ้นมาเพื่อรองรับ
กลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง” หมอเชษฐ์อธิบาย

“จริงๆ คนที่เข้าไปขับเคลื่อนใน
สภาภาพก็ผ่านงานวิจัยท่องเที่ยวโดย
ชุมชนมาแล้ว เพราะฉะนั้นการเข้ามา
หนุนให้ตัวสภาภาพยกระดับขึ้นมา
เป็นกลไกกลางในการทำงาน มากกว่า
การเป็นวงคุยกันแบบไม่เป็นทางการ
แต่เปิดโอกาสให้กลุ่มอื่นๆ ในชุมชนได้
เข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน นำเสนอปัญหา
และหาแนวร่วมในการทำงาน น่าจะเป็น
ประโยชน์กับคนบ่อเจ็ดลูก” บังพษ์เสริม

เมื่อมีงบประมาณสนับสนุน ก็เหมือน
เป็นน้ำมันหล่อลื่นที่ทำชาวบ้านมีโอกาส
มาพูดคุย และหารือถึงสถานการณ์ปัญหา
ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน...และชาวบ้าน
ใช้กระบวนการ Social Mapping ในการ
รวบรวมคนทำงาน และเห็นว่าสถานการณ์
ปัญหาอะไรบ้างที่ชาวบ้านกำลังเผชิญอยู่
และก็พบว่า...

“ประเด็นปัญหาในบ่อเจ็ดลูกเยอะมาก พอระดมเสร็จก็เห็นคน เห็นงาน แล้วก็ยุบรวม จัดหมวดหมู่ จนได้ออกมาเป็น 6 ยุทธศาสตร์ คือ 1. ความปลอดภัยและความสงบเรียบร้อยของคนในชุมชน 2. ส่งเสริมอาชีพและกองทุนในชุมชน 3. ส่งเสริมสุขภาพ 4. การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5. การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม 6. กลไกพูดคุยในระดับชุมชนซึ่งก็คือสภาคาแฟ” ผู้ใหญ่อาตี อธิบาย

โดยปัจจุบันสภาคาแฟมีสมาชิก 32 คน จากแกนนำของกลุ่มองค์กรในชุมชน 19 กลุ่ม มีการประชุมรวมกลุ่มกันที่ รพ.สต.บ้านบ่อเจ็ดลูก ทุกวันที่ 19 ของเดือน มีผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน มีการเสนอปัญหาให้กลุ่มช่วยกันแก้ไข และหาแนวทางออกร่วมกันในที่ประชุม เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วมขัง เป็นต้น

“ตัวสภาจะทำหน้าที่เป็นพื้นที่ให้ชาวบ้านในแต่ละกลุ่มมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน ทั้งเรื่องที่เป็นปัญหา เรื่องที่ยากเล่า หรืออยากหาหรือ หรือแม้แต่เรื่องที่ต้องการความช่วยเหลือด้านงบประมาณ...ซึ่งกระบวนการในลักษณะนี้จะทำให้ชาวบ้านมองเห็นซึ่งกันและกัน เข้าใจปัญหาซึ่งกันและกัน และจะมีโอกาสช่วยเหลือกันได้ อย่างทัน่วงที” หมอเชษฐกุลกล่าวเสริม

จนปัจจุบันปัญหาหลายเรื่องเริ่มคลี่คลาย เพราะทุกกลุ่มมีโอกาสมาร่วมพูดคุยกัน เช่น กลุ่มผักปลอดสาร พอได้คุยกับกลุ่มผู้เลี้ยงวัว ก็เห็นว่าวัวมันสามารถเอาไปเป็นปุ๋ยได้ ขณะที่งานของ ชรบ.¹ ที่ต้องรักษาความปลอดภัยภายในหมู่บ้าน จากเดิมพอถึงช่วงเทศกาลท่องเที่ยว ก็จะเป็นหน้าที่ของ ชรบ. ที่ต้องตั้งป้อมตรวจคนเข้าออกเพื่อความปลอดภัย แต่ปัจจุบัน การรักษาความปลอดภัยเป็นเรื่องของทุกคนในชุมชน โดยเฉพาะกรณีที่ต้องกำหนดกติกา ก็สามารถให้ “กลไกสภาคาแฟ” เป็นที่พูดคุยหารือ และออกกติกาบังคับใช้ได้เลย ทำให้เรื่องอาชญากรรม การทะเลาะวิวาทลดลงและหมดไปในที่สุด และที่น่ายินดีคือนายอำเภอจะนำแนวคิดนี้ไปขยายผลต่อบ้านอื่นๆ นำแบบอย่างของบ้านบ่อเจ็ดลูกไปใช้ให้ครอบคลุมทั้งตำบล

¹ ชุดรักษาความปลอดภัยหมู่บ้าน

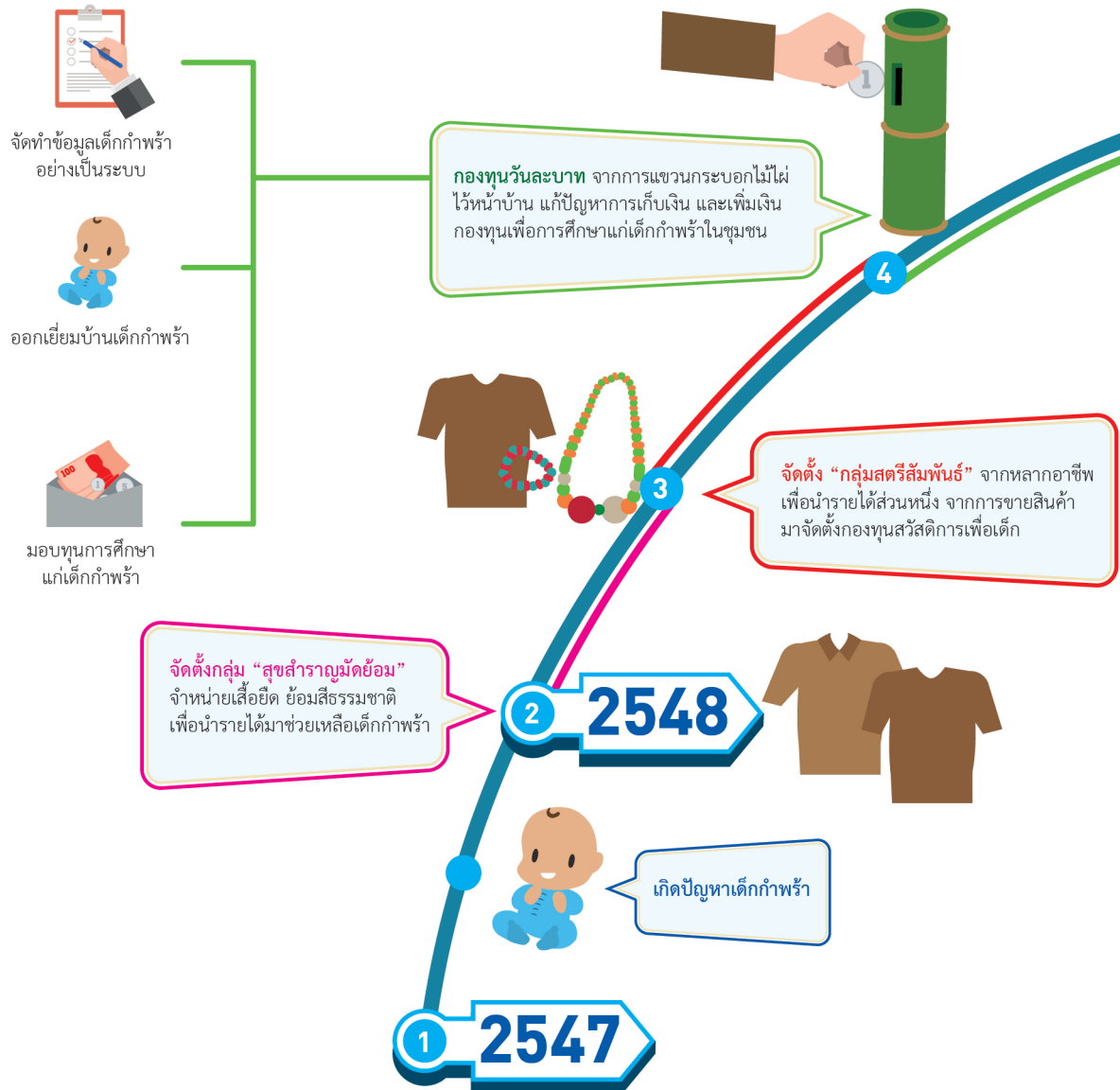

โมเดลทำดี...ที่กำพวน

ปี พ.ศ.2547 หลังพิบัติภัยสึนามิพราศชีวิตผู้คนและทรัพย์สินในพื้นที่จังหวัดตามแนวชายฝั่งอันดามันไปไม่น้อย ความช่วยเหลือไหลเข้าสู่ชุมชนหลายรูปแบบ ทั้งเรื่องงบประมาณ การเข้ามาหนุนเรื่องกลุ่มอาชีพ ให้เครื่องมือ ทำมาหากินแก่ชาวบ้านใช้ดำเนินชีวิตในอนาคต บ้างนำยามาแจกในชุมชน ซึ่งทั้งหมดเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ชาวบ้านที่มีกำลังใจลุกขึ้นมาต่อสู้ และก้าวเดินไปข้างหน้าอย่างมั่นคง

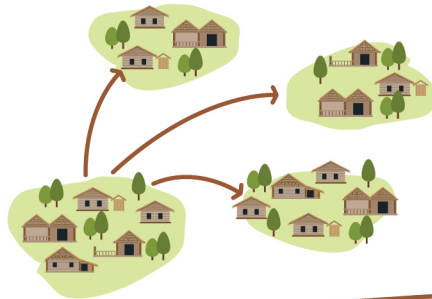

พิบัติภัยสึนามิ

พัฒนาระบบการจัดระบบกองทุน ทำโครงการสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ ระยะที่ 1 ในโครงการแนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนกองทุนวันละบาท เพื่อเด็กกำพร้า และเด็กผู้ด้อยโอกาสในชุมชนบ้านกำพวน ด้วยการเชื่อมโยงคนทำงานในพื้นที่ ทั้งผู้นำชุมชน ผู้นำศาสนา 6 มัสยิด และแกนนำชุมชน จนสามารถปิดจุดอ่อน เรื่องการบริหารจัดการกองทุนได้ โดยเฉพาะการจัดทำทะเบียนเด็กกำพร้าและเด็กผู้ยากไร้ ที่เป็นระบบยิ่งขึ้น และกองทุนวันละบาทขยายผลสู่จังหวัด

6

2558

นโยบาย 3 ดี ทำ Social Mapping เพื่อค้นหาว่า ใครทำอะไรอยู่ตรงไหน อย่างไร จนเกิดเป็น “นโยบาย 3 ดี” เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชนบ้านกำพวน คือ สุขภาพ การศึกษา และ สวัสดิการ ที่คนกำพวนจะต้องมาร่วมกันหารูปแบบและแนวทางแก้ไข และยังใช้เป็น “เครื่องมือ” ในการพัฒนาคนทำงาน เพื่อให้การทำงานในชุมชนเกิดความยั่งยืน

สุขภาพดี

เตะ/ฝึกฟุตบอล

รวมกลุ่มปั่นจักรยาน

การศึกษาดี

ฝึกอ่านคัมภีร์อัลกุรอานให้ลูกต้อง

สวัสดิการดี

ออมเงินในกระบอกไม้ไผ่

2559

คุณค่าที่เกิดขึ้น

สำหรับคนกำพวนคำว่า “ดี” จะไม่หยุดอยู่แค่ “3 ดี” หากยังมี “ดี” อื่นๆ อีกมากมายหลายเรื่องที่จะถูกหยิบยกมาพูดคุยในเวที “กำพวนโมเดล” ที่แต่เดิมเป็นวงคุยของกลุ่มสตรีและคนใกล้ตัวเพียง 4-5 คน แต่ได้พิสูจน์ให้เห็นแล้วว่า “กำพวนโมเดล” ที่เปิดกว้างให้คนที่ “คิดดี” และอยาก “ทำความดี” ได้เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยน เสนอความคิดเห็น คือหนึ่งกระบวนการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่พร้อมรับมือกับปัญหาที่ถาโถมเข้าสู่ชุมชน เหมือนคลื่นยักษ์สึนามิ

เสียงฝ่ากระบอกลำไยไผ่ดังลั่นภายในโรงยิมเนเซียมโรงเรียนบ้านกำพวน หมู่ที่ 2 ตำบลกำพวน อำเภอสขสาราญ จังหวัดระนอง ดังผสมไปกับเสียงสายฝนที่สาดกระหน่ำ และเสียงของกลุ่มเยาวชนที่กำลังก้มหน้าก้มตา นับเหรียญที่ได้จากการฝ่ากระบอกลำไยไผ่กว่า 60 กระบอกที่ชาวบ้านช่วยกันบริจาคเพื่อเป็นกองทุนสำหรับเด็กกำพร้า

โมเดลทำดี...เริ่มที่เงิน 1 บาท

ย้อนหลังไปปี พ.ศ.2547 หลังพิบัติภัยสึนามิพรากชีวิตผู้คนและทรัพย์สินในพื้นที่จังหวัดชายฝั่งอันดามันไปไม่น้อย ความช่วยเหลือไหลบ่าสู่ชุมชนหลายรูปแบบ ทั้งเรื่องงบประมาณ การเข้ามาหนุนเรื่องกลุ่มอาชีพให้เครื่องมือทำมาหากินแก่ชาวบ้านใช้ดำเนินชีวิตในอนาคต บ้างนำยามาแจกในชุมชน ซึ่งทั้งหมดเป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า เพื่อให้ชาวบ้านมีกำลังใจลุกขึ้นมาต่อสู้ และก้าวเดินไปข้างหน้าอย่างมั่นคง

แต่ยังมีปัญหาที่คนอื่นมองไม่เห็นคือ **ปัญหาเด็กกำพร้า** เด็กหลายคนเสียพ่อ บางคนเสียแม่ และบางส่วนเสียทั้งพ่อและแม่ เด็กกลุ่มนี้จึงตกหล่นจากการให้ความช่วยเหลือ **จ๊ะมะ-จริยา สาลี** จึงชักชวน **ไรรอร สาลี** และ **จ๊ะสาว-รุวิยะ มาโนชน** ตั้งกลุ่ม **“สุขสำราญมด้อยม”** ขึ้นในปี พ.ศ.2548 ผลิตเสื้อยืดย้อมสีธรรมชาติจำหน่ายนักท่องเที่ยว เพื่อนำรายได้มาช่วยเหลือกลุ่มเด็กกำพร้าได้กว่า 20 คน

แต่เมื่อคลื่นความช่วยเหลือเริ่มเบาบางลง ลูกค้าผู้มีมด้อยมซึ่งเป็นชาวต่างชาติก็เริ่มลดลง จ๊ะมะจึงร่วมกับสตรีในชุมชนตั้ง **“กลุ่มสตรีสัมพันธ์”** รวมกลุ่มอาชีพที่กระจายกระจายในชุมชนมาผลิตสินค้าและขายร่วมกัน เพื่อเพิ่มโอกาสในการขายสินค้า โดยรายได้ส่วนหนึ่งถูกนำมาจัดตั้งเป็น **“กองทุนสวัสดิการเพื่อเด็ก”** เพื่อช่วยเหลือเด็กกำพร้าต่อไป

“แรกๆ การระดมทุนก็เดินไปได้ด้วยดี แต่ช่วงหลังเริ่มไม่ค่อยมีใครให้ คนเก็บก็ไม่กล้าไปเก็บ พอดีมีสมาชิกคนหนึ่งพูดขึ้นว่า น่าจะทำเป็นกระบอกไม้ไผ่นำไปแขวนไว้ตามบ้านสมาชิกแล้วให้หยอดเงินวันละบาท พอสิ้นเดือนก็ไปเก็บกระบอกไม้ไผ่กลับมา ซึ่งวิธีนี้ได้ผล เพราะคนถูกเก็บไม่เสียหน้า คนเก็บก็อยากไปเก็บ ที่สำคัญคือ กระบอกไม้ไผ่ยังกระจายตัวไปตามร้านอาหารหรือที่อื่นๆ ที่ไม่ได้เป็นสมาชิก ทำให้ได้เงินเข้ากองทุนเพิ่มขึ้น”

จากเงินคนละบาท สะสมไปเรื่อย ๆ จนครบปี เมื่อนำมาฝากออกก็ได้เงินเป็นกอบเป็นกำ สามารถจัดสรรปันส่วนแจกจ่ายเป็นเงินกองทุนเพื่อการศึกษาแก่เด็กกำพร้าในชุมชนได้อย่างทั่วถึง

จ๊ะมะ บอกเหตุผลที่เธออาสาช่วยเหลือเด็กกำพร้าว่า หลังเกิดสึนามิ เราเป็นมือล่างมาโดยตลอด คือรอรับเพียงอย่างเดียว แต่พอมีอบนค่อยๆ หดกลับไป พวกเราเองนั่นแหละที่จะต้องเป็นทั้งมือบน และมือล่างให้แกกัน และกัน เธอจึงเปลี่ยนบทบาทหน้าที่จากแม่บ้านธรรมดามาเป็นคนทำงานเพื่อชุมชนแทน

พัฒนากระบวนการจัดระบบกองทุน

แม้จะทำงานหนักนับตั้งแต่หลังเกิดพิบัติภัยสึนามิ ทั้งการเดินทางออกจากครัวไปดูสถานการณ์ปัญหาจริงที่เกิดขึ้นในพื้นที่เก็บข้อมูล รวบรวมผู้คน รวมถึงระดมเงินทุนกระบอกไม้ไผ่กระทั่งกลายเป็นกองทุนวันละบาทในที่สุด บทเรียนจากการทำงานที่ผ่านมาสอนจ๊ะมะและกลุ่มสตรีสัมพันธ์ไว้มากพอสมควร โดยเฉพาะประเด็น “ความเชื่อมั่น” ของคนในชุมชนที่มีเรื่องเงินเข้ามาเกี่ยวข้อง ประกอบกับรู้ว่า กลุ่มยังมีจุดด้อยเรื่อง “การบริหารจัดการ” และการทำงานก็ยังรู้กันอยู่เฉพาะในกลุ่มไม่กี่คน ดังนั้นหากต้องการพัฒนาระบบการจัดการกองทุนให้เข้มแข็ง ต้องให้คนในชุมชนรับรู้มากขึ้น โดยเฉพาะผู้หลักผู้ใหญ่ในพื้นที่ที่จะเป็นกระบอกเสียงให้กับกองทุนต่อไป

จึงเป็นโจทย์ใหญ่ที่นำไปสู่การทำโครงการสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ ระยะที่ 1 ในโครงการแนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนกองทุนวันละบาท เพื่อเด็กกำพร้าและเด็กผู้ด้อยโอกาสในชุมชนของบ้านกำพวน ที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)

แจง-ณัฐกานต์ ไขสุวรรณ พี่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดระนอง บอกว่า การตั้งใจทโยในการทำงานของพื้นที่ พี่เลี้ยงจะใช้เงื่อนไขการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งภายในและภายนอกชุมชน ข้อมูลภายในที่ต้องคลี่ให้เห็นร่วมกันกับชาวบ้านคือ ข้อมูลสถานการณ์ต่างๆ ทั้งแง่บวก แง่ลบ ส่วนข้อมูลภายนอกนั้นพี่เลี้ยงจะเป็นผู้วิเคราะห์เพื่อเชื่อมโยงการสนับสนุนที่จะมาหนุนเสริมการทำงานของชุมชนว่า จะมีหน่วยงานใดบ้างที่เกี่ยวข้องและต้องดึงเข้ามาในจังหวัด เวลาใด

“เครื่องมือสำคัญที่พี่เลี้ยงใช้ในการขัดเกลาความคิดของทีมงานคือ การตั้งคำถามที่ต้องซักถามลงลึกถึงที่มาที่ไป ฐานคิด ความเชื่อมโยงต่างๆ เพื่อให้ชุมชนชัดในเป้าหมาย ตัดทอนสิ่งที่ไม่จำเป็น ขณะเดียวกัน การที่พี่เลี้ยงได้รับการเติมเต็มหนุนเสริมจากกลไกกลางที่ประกอบด้วยมูลนิธิสยามกัมมาจลและมูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อท้องถิ่นในการให้ความรู้เทคนิค เครื่องมือในการทำงานเป็นระยะ ก็จะถูกนำมาปรับใช้กับโครงการของชุมชนด้วย โดยเฉพาะความรู้เรื่องการบริหารจัดการโครงการ ซึ่งเป็นตัวช่วยให้พี่เลี้ยงโครงการเห็นเส้นทางการทำโครงการของตนเองชัดขึ้น”

จิริยา สาลี

เชื่อมร้อยคนทำงานเพื่อชุมชนเข้มแข็ง

แม้จะได้รับการหนุนเสริมด้านข้อมูลความรู้แล้วก็ตาม แต่ทีมงานยังเห็นว่า การยอมรับจากคนในชุมชน คือ “เงื่อนไข” สำคัญที่จะทำให้โครงการประสบผลสำเร็จ จ๊ะมะและทีมงานจึงหาแนวร่วม ด้วยการดึง บังหาก-อิสหาก สาลี สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัดระนอง หรืออีกนัยหนึ่งคือสามีของจ๊ะมะ เข้ามาสนับสนุนการทำโครงการ และใช้โอกาสจัดประชุมเปิดตัวโครงการแนะนำที่มาและเป้าหมายของโครงการ เพื่อขอคำชี้แนะจากผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และผู้อาวุโสในชุมชน อีกทั้งขอความอนุเคราะห์ ในการประชาสัมพันธ์การทำงานของกองทุนฯ

ความพยายามที่จะอธิบายที่มาที่ไปของโครงการ เมื่อผนวกรวมกับการหนุนเสริมงบประมาณ จากมูลนิธิสยามกัมมาจล และกระบวนการทำงานจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดระนอง ทำให้แกนนำชุมชนมั่นใจว่า คณะทำงานของกลุ่มสตรีสัมพันธ์ “เอาจริง” เมื่อบวกกับผลการดำเนินงาน เชิงประจักษ์คือ กองทุนสวัสดิการเพื่อเด็กกำพร้าในชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ จึงมีผู้นำจาก 6 มัสยิด เข้ามาร่วมเป็นเครือข่ายการทำงาน ประกอบด้วย 1. มัสยิดอัสเตฟาฟีเกียะห์ หมู่ 3 บ้านกำพวน 2. มัสยิด กามาลุดดิน หมู่ 3 บ้านเหนือ 3. มัสยิดนุรุลบะรียะห์ หมู่ 4 บ้านภูเขาทอง (ท่ากลาง) 4. มัสยิดมิสบาหุดดิน หมู่ 4 บ้านภูเขาทอง 5. มัสยิดเราะฎอตุลยันนะฮ์ หมู่ 5 บ้านสุขสำราญ และ 6. มัสยิดนุรุลฮิดายะห์ หมู่ 7 บ้านหาดทรายขาว

“ผู้นำแต่ละมัสยิดได้ช่วยประชาสัมพันธ์กองทุนฯ โดยเชื่อมโยงถึงหลักการทางศาสนา จนคนในชุมชน เกิดความสนใจและบอกต่อ ขณะเดียวกันการได้ประชุมทำความเข้าใจกับผู้นำศาสนาที่เกิดขึ้นบ่อยครั้ง ก็ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันในอีกหลายประเด็น เช่น มัสยิดอัสเตฟาฟีเกียะห์ และมัสยิดเราะฎอตุลยันนะฮ์ กำหนดให้มีการเรียนการสอนหลักศาสนาให้กับกลุ่มสตรีมุสลิม โดยมีคณะทำงานกองทุนวันละบาทเข้าร่วม เรียนรู้ ถ่ายทอด ซึ่งเป็นบทบาทของสตรีมุสลิมที่มีจิตอาสาทำงานเพื่อชุมชนด้วยหลักศาสนาจนเกิดการ ยอมรับในวงกว้าง” จ๊ะมะ เล่าถึงการทำงานของกลุ่มที่ได้รับการยอมรับ

เมื่อได้รับการยอมรับมากขึ้น ยามถึงวาระการมอบทุนประจำปีของกองทุนฯ จึงเป็นโอกาสที่ได้รับความสนใจจากผู้คนจำนวนมาก ทั้งปลัดอำเภอซึ่งได้รับมอบหมายจากนายอำเภอสุโขทัยให้เป็นตัวแทนเข้าร่วม และผู้นำศาสนาระดับจังหวัด ซึ่งส่งผลต่อกำลังใจของทีมงานเป็นอย่างมาก เหมือนน้ำมันหล่อลื่นที่ทำให้ทุกฝ่ายมีเวทีที่จะเข้ามามีส่วนร่วม ในส่วนของคนทำงานก็ได้รับความสะดวกมากขึ้น

สิ่งที่มีความท้าทายที่สุดของการทำโครงการนี้ คือ การเชื่อมร้อยคนในชุมชนทั้งผู้นำศาสนา ผู้นำชุมชน และแกนนำชุมชนเข้ามาร่วมดำเนินงาน ส่งผลให้กลุ่มสตรีสัมพันธ์สามารถปิดจุดอ่อนเรื่องการบริหารจัดการได้ โดยเฉพาะการจัดทำทะเบียนเด็กกำพร้าและเด็กผู้ยากไร้ที่เป็นระบบยิ่งขึ้น

เมื่อเกิดการยอมรับและเป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น จำนวนยอดขอกระบอกไม้ไผ่เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ จากเดิมที่ทำกันในช่วงแคบ ปีแรกเริ่มต้นที่ 20 กระบอกก็ขยับเป็นหลักร้อย และขยายไปยังหมู่บ้านใกล้เคียง

จากหมู่บ้าน...ขยายสู่จังหวัด

“กองทุนวันละบาท” จากกระบอกไม้ไผ่ ชี้ชัดว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนในชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาเรื้อรังมานานนับปีได้ ขอเพียงมี “คนเริ่ม” และ “คนสนับสนุน” ให้การยอมรับ ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน รวมทั้งมีกระบวนการทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้

และการเข้ามาเป็นแนวร่วมในการขับเคลื่อนงานของทรงศักดิ์ หมายจิต ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดระนอง ถือเป็น “จุดเปลี่ยน” สำคัญของการทำงาน เพื่อแก้ไขปัญหาเด็กกำพร้าและความเหลื่อมล้ำของคนกำพร้า เพราะสะท้อนให้เห็นว่า ผู้นำศาสนา “ระดับบน” ให้ความสำคัญกับเรื่องนี้

“ในฐานะที่ผมดูแลกิจการสตรีมุสลิมจังหวัดระนองเห็นว่ามีอำเภอสุโขทัยแห่งเดียวที่ทำเรื่องกองทุนกระบอกไม้ไผ่ ผมเลยนำแนวคิดนี้ไประดมทุนจากคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทย จังหวัดระนอง โดยใช้หลักการเดียวกันคือ นำเงินไปใช้ในกิจกรรมดูแลเด็กกำพร้า ผู้พิการ และอื่น ๆ ตามความเหมาะสมของแต่ละมัสยิด”

และแนวทางดังกล่าว ก็มีแนวโน้มจะเกิดขึ้นในเกือบทุกมัสยิดในพื้นที่ตำบลกำพร้า

จะมะ เล่าว่า ตอนนี้ผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายเห็นความสำคัญของโครงการนี้มากขึ้น นั่นคือ ได้รับการสนับสนุนจากนายกเทศมนตรี ผู้นำศาสนา ให้มีการเชื่อมโยงระหว่างมัสยิด โดยทุกวันศุกร์จะมีการอธิบายความสำคัญของการออมเงิน แล้ว ยังใช้เวทีประชุมนำหลักการนี้ขยายผลไปสู่โรงเรียนในชุมชนต่อไป โดยมีเป้าหมายคือ เพื่อปลูกฝังให้คนมีจิตอาสา สามารถเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับในคราวเดียวกัน ทำให้มีบริษัทและกลุ่มคนสนใจและร่วมบริจาคเพิ่มมากขึ้น

ซึ่งทั้งหมดดำเนินงานภายใต้คณะทำงานที่ประกอบด้วย ทีมงาน ผู้นำศาสนา ผู้นำท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็น สจ. สท. อบต. กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตัวแทนภาคประชาชน หัวหน้าหน่วยงานราชการในพื้นที่ โดยมีวาระการประชุม พบปะแลกเปลี่ยนกันทุกวันที่ 15 ของเดือนที่ห้องประชุมมัสยิดอัสสาดเตาฟีกียะห์ บ้านกำพวน

แม้ระบบสวัสดิการจะ “ดี” ตามความตั้งใจเมื่อครั้งแรกเริ่มของการก่อเกิดตัวโครงการแนวทางการพัฒนาสวัสดิการชุมชนกองทุนวันละบาท เพื่อเด็กกำพร้าและเด็กผู้ด้อยโอกาสในชุมชนของบ้านกำพวน แต่เพื่อให้บรรลุผลตามเป้าหมายเรื่อง “ชุมชนจัดการตนเอง” ของบ้านกำพวน และเป็นไปตามเงื่อนไขของโครงการสร้างชุมชนบริหารจัดการตัวเองในพื้นที่ประสบภัยสึนามิ ระยะที่ 1 ที่ว่า “หลายคน หลายเรื่อง และต้องมีกลไก” คณะทำงานบ้านกำพวนจึงต้องมาประชุม ถกเถียง กระทั่งนำไปสู่การกำหนดทิศทางการขับเคลื่อนชุมชนต่อในระยะที่ 2 ภายใต้อาณัติ “นโยบาย 3 ดี”

3ดี : สวัสดิการดี...การศึกษาดี...สุขภาพดี

หลังจบโครงการฯ ระยะที่ 1 ทีมทำงานเห็นรูปธรรมความสำเร็จของการขับเคลื่อนงานผ่านเครือข่ายคนทำงานในชุมชนที่หลากหลาย การกระตุ้นคิดจากพี่เลี้ยงโครงการทำให้ทีมทำงานยิ่งเห็นภาพการเคลื่อนงานในระยะที่ 2 ชัดเจนยิ่งขึ้น

“ต้องขอบคุณแจ้ง-ณัฐกานต์ ไหลสุวรรณ พี่เลี้ยงจากศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดระนอง ที่เข้ามาชวนคิด ตั้งคำถาม และชี้ให้เห็นว่า ผลความสำเร็จของการบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการมีกลไกการทำงานที่ชัดตัวเป็นระบบมากขึ้นแล้ว ชุมชนควรมองเรื่องอื่น ๆ ที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขด้วย โดยใช้โอกาสที่มีการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่หลากหลาย

**ข้อดีของการทำงานที่เรียกว่ากำพวนโมเดล พุดง่ายๆ
เมื่อก่อนเรากันเองเพียงไม่กี่คน แต่พอเราเข้าไป
ร่วมกันเป็นเครือข่าย ก็มีคนร่วมคิด ร่วมแสดงความเห็น
และมาร่วมกันทำงาน ภาพที่เห็นจึงเป็นการขับเคลื่อนงาน
ของคนในชุมชนกำพวนทุกคน**

สถานภาพมาร่วมกันแก้ปัญหาอื่นๆ ใน
ชุมชนด้วยหรือไม่” จ๊ะมะ อธิบายภาพ
การเคลื่อนไหวงาน

การทำโครงการฯ ระยะที่ 2 จึง
เริ่มต้นด้วยการทำ Social Mapping เพื่อ
ค้นหาว่า ใคร ทำเรื่องอะไร อยู่ตรงไหน
อย่างไร ซึ่งเป็นที่มาของ “นโยบาย 3 ดี”
นั่นเอง

เป้าหมายของการทำ 3 ดี นอกจาก
เป็นการแก้ไขปัญหาเชิงประเด็น คือ
เรื่องสุขภาพ การศึกษา และสวัสดิการ
ที่คนกำพวนจะต้องมาร่วมกันหารูปแบบ
และแนวทางแก้ไขแล้ว ทีมงานยังใช้
เป้าหมายนี้เป็น “เครื่องมือ” ในการ
พัฒนาคนทำงาน เพื่อให้การทำงานใน
ชุมชนเกิดความยั่งยืนและเกิดความ
สม่าเสมอของการทำงาน

โดยจ๊ะมะ บอกว่า กลุ่มที่ขับเคลื่อน
กันอย่างมุ่งมั่นตั้งใจคือ กลุ่มปิ่นจักรยาน
เพื่อสุขภาพ และกลุ่มเตะฟุตบอล ที่มีการ
จัดกิจกรรมต่อเนื่อง

ขณะที่ ผอ.มุฮัมมัดฮาดีย์ กำพวน
ผู้อำนวยการโรงเรียนดำรงศาสนวิทยา
เสริมว่า กีฬาจะทำให้เด็กมีระเบียบ มีวินัย
จึงร่วมกับเพื่อนๆ ทำทีมฟุตบอล ชักชวน
เด็กๆ ในชุมชนเข้ามาร่วมเล่น ตอนนี้อยู่
สมาชิกในทีมมีรวม 60 คน แต่การเล่น
กีฬาของเราแตกต่างจากที่อื่นคือ มีการ

แทรกหลักศาสนาเข้าไปด้วย เพื่อให้เขา
ได้เรียนรู้ทั้งกีฬาและศาสนาไปพร้อมกัน

ส่วนสมเกียรติ สลัสระรัต สมาชิก
สภาเทศบาลตำบลกำพวน หนึ่งในทีม
ขับเคลื่อน บอกว่า เดิมผู้ปกครองบางคน
และผู้นำศาสนาไม่ค่อยเห็นด้วยที่เด็กเล่น
ฟุตบอล เพราะผิดกติกา มารยาท ทะเลาะ
วิวาท แต่งกายไม่ถูกตามหลักของศาสนา
ทีมพยายามคิดหาทางแก้ไข จนลงตัวที่
การนำเป้าหมายเรื่องกีฬากับศาสนา
มารวมกัน เริ่มจากสร้างแรงบันดาลใจพา
ไปเรียนรู้เทคนิคการเล่นฟุตบอล หรือพา
นักฟุตบอลระดับจังหวัดมาพบปะเยาวชน
เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ พอถึงเวลาละหมาด
เราก็หยุดให้เขาละหมาด บางครั้งก็ดึงผู้นำ
ศาสนามาให้ความรู้ หลังๆ เด็กเยาวชนก็
เริ่มใส่กางเกงขายาวมากขึ้น การทะเลาะ
วิวาทก็ลดลง เมื่อภาพการเล่นฟุตบอลของ
เด็กเยาวชนในชุมชนเปลี่ยนไป ผู้นำศาสนา
และผู้ปกครองก็เริ่มไว้วางใจ เชื้อมั้น ส่งลูก
ส่งหลานให้เข้าร่วมกลุ่มฟุตบอลมากขึ้น

**“ข้อดีของการทำงานที่เรียกว่า
กำพวนโมเดล พุดง่ายๆ เมื่อก่อนเรากัน
เองเพียงไม่กี่คน แต่พอเราเข้าไปร่วม
กันเป็นเครือข่าย ก็มีคนร่วมคิด ร่วม
แสดงความเห็น และมาร่วมกันทำงาน
ภาพที่เห็นจึงเป็นการขับเคลื่อนงานของ
คนในชุมชนกำพวนทุกคน”**

ระบบและวิธีการดังที่ ผอ.มุฮัมมัดฮาดีย้อธิบายถูกนำไปใช้ต่อในกิจกรรมปันจักรยานของ **“กลุ่มคนรักถิ๊บ”** ที่บ้านกำพวนเช่นกัน ซึ่งปัจจุบันมีสมาชิกกว่า 100 คน

ขณะทำงานการศึกษา แม้จะไม่เห็นว่ามีคณะทำงานที่ทำเรื่องนี้อยู่ในชุมชน แต่เมื่อพินิจถึงสภาพปัญหาที่พบคือ เด็ก ๆ อ่านคัมภีร์อัลกุรอานไม่คล่อง บางครั้งอ่านผิด ๆ ถูก ๆ ประเด็นนี้จึงถูกหยิบขึ้นมาดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ **“การศึกษาดี”** ซึ่ง ผอ.ฮาดีย้จะทำหน้าที่เป็นแกนนำในการขับเคลื่อน

“เรื่องเด็กและการศึกษาเรามองว่า มันต้องมาจากครอบครัวที่ดี และครอบครัวที่ดีมาจากพื้นฐานการศึกษาที่ดี มันเชื่อมกันอยู่ ถ้าส่วนใดส่วนหนึ่งมีปัญหา ก็จะเป็นปัญหาต่อกันไป ถ้าคนมีการศึกษาไม่ดี พอออกไปครองเรือน ก็ปกครองให้การศึกษาที่ดีแก่บุตรหลานไม่ได้ เพราะไม่มีความรู้ เราเลยมองว่า การศึกษาที่ดีต้องเป็นการศึกษาตลอดชีวิต”

รูปแบบการจัดการการศึกษาตลอดชีวิต ที่ ผอ.ฮาดีย้ อธิบายคือ การฝึกให้เด็กอ่านคัมภีร์อัลกุรอานให้ถูกต้อง โดยมีผู้รู้ หรือผู้นำศาสนาแต่ละมัสยิดร่วมฝึกสอนและให้คำแนะนำ ขณะที่อีกด้านหนึ่ง ก็ใช้การสื่อสารผ่านมัสยิดไปยังผู้ปกครองให้เข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างศึกษาให้กับบุตรหลานของตัวเอง

“ผลที่ออกมาคือเด็กอ่านคัมภีร์อัลกุรอานได้ดีขึ้น หลังจากที่มีมัสยิดเชิญชวนผู้ปกครองเข้ามาช่วยสอนเด็กทำการบ้าน ฝึกอ่านคัมภีร์อัลกุรอานให้ถูกหลักการแล้ว ยังส่งผลให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวดีขึ้นตามไปด้วย”

ทีมงาน บอกต่อว่า สำหรับคนกำพวนคำว่า “ดี” จะไม่หยุดอยู่แค่ “3 ดี” หากยังมี “ดี” อื่นๆ อีกมากมายหลายเรื่องที่จะถูกหยิบยกมาพูดคุยในเวที “กำพวนโมเดล” ที่แต่เดิมเป็นวงคุยของกลุ่มสตรีและคนใกล้ชิดตัวเพียง 5-4 คน แต่สิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นว่า รูปแบบหรือ “กำพวนโมเดล” ที่เปิดกว้างให้คนอื่นๆ ที่ “คิดดี” และอยาก “ทำความดี” ได้เข้ามาพูดคุยแลกเปลี่ยน เสนอความคิดเห็น คือหนึ่งกระบวนการในการสร้างชุมชนเข้มแข็งที่พร้อมรับมือกับปัญหาที่ถาโถมเข้าสู่ชุมชน เหมือนคลื่นยักษ์สึนามิ

โมเดลกำดี...ก็กำพวน

ทุกวันนี้ “กำพวนโมเดล” เป็นเสมือนสัญลักษณ์ของการทำความดี จึงไม่แปลกหากจะได้ยินผู้ใหญ่หลายท่าน ทั้งที่เป็นครู อาจารย์ ผู้นำศาสนา เด็กและเยาวชน พูดว่า “เราเป็นกำพวนโมเดล....เราต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้คนรุ่นหลัง”

อะไรคือ “กำพวนโมเดล”

หากเดินไปตามใครก็ได้ในชุมชนกำพวน อำเภอสุขสำราญ จังหวัดระนอง ทุกคนจะพูดตรงกันคือ “โมเดลในการทำความดี” ซึ่งชาวบ้านและแกนนำที่บ้านกำพวนใช้เวลากว่า 10 ปีจึงค้นพบและดำเนินงานต่อเนื่องจนเกิดรูปธรรมความสำเร็จชัดเจนในปัจจุบัน

จากกลุ่มผู้หญิง 3 คนที่เป็น “ผู้เริ่ม” เห็นปัญหา และ “พยายาม” เอาตัวเองไปเรียนรู้ และหาคำตอบเพื่อแก้ไขปัญหามาของชุมชนกำพวน

เรื่องไหนทำได้ก็ลงมือทำด้วยตัวเอง เช่น การรวมกลุ่มสตรี การระดมเงินออมคนละบาทที่ไม่ส่งผลกระทบต่อผู้ให้ แต่สร้างคุณค่าใหญ่หลวงแก่ผู้รับ เรื่องไหนที่ยังขาดความรู้และทักษะ ก็พยายามเติมเต็มด้วยการเข้าไปฝึกอบรม และเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาสังคมกับหน่วยงานอื่นๆ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ และสร้างเครือข่ายคนทำงาน ขณะเดียวกันภารกิจไหนที่ต้องการ “ทักษะพิเศษ” เช่น การประสานกับกลุ่มคนระดับผู้นำศาสนา คณะทำงานก็หาแนวร่วมเพื่อที่ทำงานเดินหน้าและสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์

และเมื่องานบรรลุเป้าหมาย ก็พยายามทำเรื่องอื่นๆ ที่ยกระดับขึ้นไป โดยมีเป้าหมายเดียวที่ยึดกุมมาตั้งแต่เริ่มต้นทำงานคือ “ชุมชนกำพวนต้องเข้มแข็ง”

จ๊ะมะและทีมทำงาน เล่าว่า ในช่วงการเริ่มต้นแนวคิด “กำพวนโมเดล” คนที่จะเข้ามาต้อง “เปิดใจ” ต้องมองคนอื่นเป็นพี่น้อง มองด้วยความรัก พร้อมทั้งจะเสียสละเพื่อส่วนรวม

จากนั้นก็หาแนวร่วมที่ “คิดเหมือนกัน” ชัดเจน มีระบบ เอาจริงเอาจัง เมื่อคนเห็นความมุ่งมั่นชัดเจน ก็อยากจะเข้าร่วมในกิจกรรม และประการสำคัญคือ “ใช้หลักศาสนา” ในการขับเคลื่อนงาน

“การใช้หลักศาสนาจะทำให้เรามีหลักยึดว่าเราจะทำงานไปทำไม และเพื่อใคร ในวิถีมุสลิมสอนให้เราทำดี ไม่ว่าจะทำเพื่อใครก็ตาม” จ๊ะมะกล่าวทิ้งท้าย

